

حکومه تا هه رێما کوردستانێ - عیراق
وهزاره تا پهروهردی
رێفه به ریا گشتی یا پرۆگرام و چاپه مه نییا

خواندن و ریزمانا کوردی

بۆ پۆلا شهشی بنه رته

به ره هه قکرنا لیژنه کی ل وهزاره تا پهروهردی

بزارکردنی

سادی ئه حمه د عوسمان روستایی

مه جید محه مه د سه عید باجلوری

ئه سه عه د حامد محه مه د

سه لیم عه لی عومه ر وه رمیلی

پیداچوون

لیژینه یه ک ژ رێفه به ریا گشتییا پهروهردا پارێزگه ها دهۆکی

مشهختی ۱۴۳۶

زایینی ۲۰۱۵

کوردی ۲۷۱۵

چاپا هه شتی

سهرپهرشتی زانستی یی چاپی: سادق ئەحمەد عوسمان – سلیم علی عمر وهرمیلی
سهرپهرشتی هونهری یی چاپی: عثمان پیرداود کواز - سعد محمد شریف صالح
دیزاین و بهرگ و ئاماده کرنا وینه یان: عادل زرار آمین
جییه جیکرنا بزاره کرنا هونهری: عدنان أحمد خالد

بەشىڭ خۋاندانىڭ

ۋەرزى ئىككى

خۆشتقى

خۆشتقىياتى دلەكى فرەھەھە، پرە ژ ھەزو ھىقى و خۆشىيىن ژيانى و،
ژكويراتىيا دەروونى مروقى پەيدا دبىت و مەزن دبىت و، ژدیتنا چاقان
دیار دبىت. مروف د رىيا خۆشتقىياتىدا ھىقىيا ژيانى ل بەر چاقان
فرەھدبىت و ستىرا خۆشىي گەش دبىت و دل ب ھىزدبىت و باوھرى موکم دبىت
خۆشتقىيە خودانى دکەتە مروقهكى شارەزاو پاقر و خزمەتکار،
ھەمى دەمان ژ دوو دلئى و بى ئومىدىي دوور دئىخىت، ھەر دەمەكى
خۆشتقى دناف مللەتیدا بەلاڧە ببىت، ھەمى ب کەيف و خۆشى دى ژين و
دى بنە ژیدەرین ھىزو شىنان، وەكى شانە کامىشىن ھنگىنى مللەت پرى
خۆشى و ژيان و ھارىکارى و ئىکو دووگرتن و رىکا پىشکەقتنى دى رووھن
تر ببىت، ئەگەر خۆشتقىيا ئاخى نەبىت، چەوا مروف دى گيانى خو ژ بو
پاراستنا وى کەتە قوربان .

راهینان (۱)

قان قالاهیین ل خواری ب په یقه کا گونجای پر بکه:

۱. خوشتیاتی دله کی
۲. هیثیا ژیانی لبهر چاقان رووهن تر دکه ت.
۳. ههر دهمه کی خوشتی به لاقه بوو دی ب
۴. ئە گەر خوشتییا ئاخى نه بیت دی چهوا

راهینان (۲)

دانوستاندن

۱. مروّف کهنگی دی گیانی خو که ته قوربان بو ئا خا خو؟
۲. خوشتییا دایبابان بو زاروکان جوړه کی خوشتییه، دی کاری چه ند جوړه کیین دیین خوشتیاتی به حس بکه ی؟
۳. خوشتی ئە گەر دناف ملله ته کیدا به لاقه بیت دی چهوا ژیت؟

راهینان (۳)

خویندکاری خوشتی فی ریزال خواری سی جاران بنقیسه:
(باشی بکه، ههمی باشی جوانه)

راهینان (۴)

قوتابیئی خوشتقی چند ریزه کان لسه ر خوشتقییا دایبابان بنقیسه.

راهینان (۵)

ههقدژی قان په یقین خواری بنقیسه:

(کویراتی، شرینی، خوشتقی، باشی)

واتا په یقان

<u>په یق</u>	<u>واتا</u>
فره ه	فراوان :
ژیدهر	سه رچاوه :
دی کاری	دی شیئی :

ناسناما نەتەوہی

ہەر دەمی پرسیاری ژتە بکەن تو کی؟
دکاری ناسناما خو نیشا بدە یان بەحسی خو بو بکە ی.
ئەگەر دەرباری نەتەوہی پرسیار هاتە کرن، نەتەوہ چییە؟
دبەرسقییدا: ل جھی ناسنامی، شارەزاو نقیسەرو نیگارکیش سازقان و
سیاسەتمەدارو هونەرمەندان دی نیشا دە ی. مرؤف دقیت، ل دەسپیکا
گەنجاتیا خو وەسا تی بگەھیت، بو وی هاتییە دۆنیا یی بیته نوینەری گەلی
خوو بو ئەنجامدانا قان ئەرک و رۆلان پەرورەدە بیت و تی بگەھیت.

راھینان (۱)

قوتابی یی خوشتقی ژ مامۆستایی خو پرسیە ناسناما نەتەوہی چییە؟

راھینان (۲)

قوتابی یی خوشتقی چەند ریزەکان ل سەر قی ریزا ل خواری بنقیسە:
وہک (دارشتن)

ئەرکی مرؤقی بەرامبەر ئاخ و نەتەوہیا مرؤقی چییە؟

نہ ورۆز

نہ ورۆزہ گہلی تاري

رۆژا تازاديي هـلـات

بيست و ئيكي تاداري

جهژن و سهرسال بوون خهلات

**

**

باپيري مهزني تاري

تهوي كاوهيي تاسنگهر

رۆژا گهشا تازاديي

ژتاريا شهقي ئينادهر

**

**

تاگر ههلكرن سهريت چيا

لسهربان و سهريت ري يا

گوندو باژارو كولانا

گهل كهتن شاهي و ديلانا

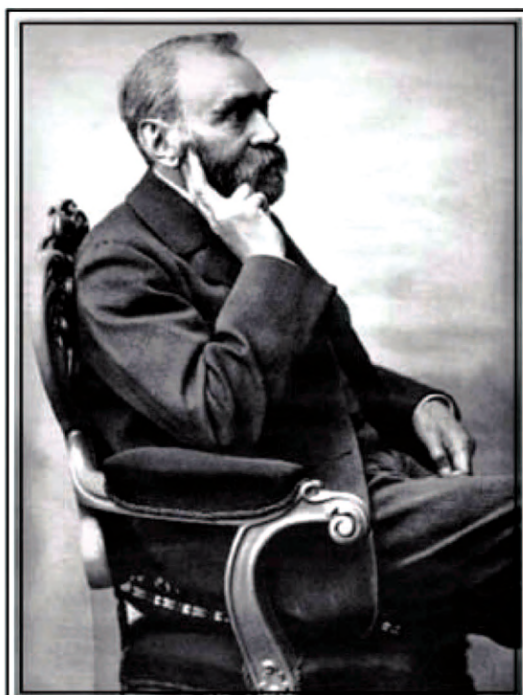
هۆزانقان: شهعبان سلیمان ل سالا ۱۹۶۵ ل سهر سنكي قهزا ئاميدي هاتيه
دونيايي و، ده رچوويي ئاماده يا خواندنين ئيسلامييه ل دهوكي، نوكه ژي ئاكنجيي باژيري
دهوكييە.

راهینان (۱)

قان قالاھیین ل خواری پر بکه:

۱. گه لی تاری.
- روژا تازادیی هه لات.
۲. بیست و ئیکی
۳. جهژن و سهر سال بوون
۴. تاری.
۵. روژا تازادیی.
۶. ژ تاریا شهقی
۷. هه لکرن سهریت چیا.
۸. ل و سهریت ری یا.
۹. کهتن شاهی و دیلانا.

خه لاتین نوبل

ئه لفریدو نوبل زانایه کئی سویدیه ل سالآ (۱۸۳۲) ی زایینی ل وه لاتی سویدی ژ خیزانه کا هه ژارو کییم درامهت ژ دایکبوویه، ل خواندنگه هی نه خواندییه به لی لسه ر دهستی ماموستایی تایبهت ل مالا خو فیری خواندن بوویه. ده می گه هشتیه ژیی گه نجاتیی چوویه وه لاتی ئیکگریی ئه مریکاو ساله کئی ل ویری مایه، ده می زقریبه قه ئه وروپا، دگه ل بابی خو پیکقه دهست ب تاقیکرنی کر لسه ر ته قه مه نیان.

ده زگه هه کئی بچووک بو به ره هم هیانا مادی (نیتروگلیسرین) چیکر، ئه ف ماده زوو بله ز دپه قیت، ژبه رقی نوبل هنده ک ماده دی تایبهت بو بکارئینانا دینامیتی چیکر.

چەندین کارگههین بهرهم هیانا دینامیتی ل ئەوروپا دامەزراندن و
بھی ریکی ماله کی زور ب دەستقه ئینا.

نوبل ژبلی زمانی سویدی چەند زمانین دی ژی دزانی. پئی نه خووش
بوو دەمی دینامیت چیکری، ژبهرقی پشتگیری ل ریکخراوین ئاشتی
کریه، پیخه مهت ئاشتی ل ئەوروپا کارد کر. ل سالا (۱۸۹۶) ی زاینی
چوو بهر دلوقانییا خودی. ماله کی زور ل پشت خو هیلایه. لسه
وهسیه تا وی ژمفایی وی مالی پینج خهلات بهینه دابینکرن بو وان
شاره زاین دبواری نوژداری و کیمیا و سروشت و ئەدهبی و جیهانی و
دۆستایه تی دناقههرا وهلاتانداو خزمه تا مروقایه تی کریه.

نۆکه ژی هەر سال ل باژیری (ستوکهولم) ل روژا قی زانای مال
ئاقایی کری و لدویف وهسیه تاوی کومه کا زاناین سویدی خهلاتین باری
زانستی و ئەدهبی لسه چەند زاناین ژ ههژی به لاژ دکن. بتنی خهلاتی

ئاشتيي نهبیت کو دی لدووف راسپاردین پینج که سان ژ پەرلهمانی (نەرویج) هیتته هەلبژارتن، چونکه لسه ر دەمی نۆبل سویدو نەرویج ئیک وهلات بوون. خەلاتی ویزی پیکهاتییه ژ مه دالیه کا زیپی و باوه رنامه کی و دوازه هزار جونه یهین ئەسترلینی.

ئیکه م خەلاتی نۆبل بو ئاشتی ل سالا (۱۹۰۱) ی زاینی دایه (جان هنری دونان) دامه زرینه ری دهسته یا خاچا سوور. چهند خۆشه و جهی سه ربلندییه بۆمه کوردان، ئەگەر رۆژه کی مه گو ه ل زانیه کی کورد بیت، د بواری زانستییدا خەلاتی نۆبل وه رگریت.

راهیتان (۱)

به رسقا راست هه لبریره:

۱. ماددی نیتروگلیسرین دپه قیت.
زور درهنگ، زوو بلهز، ب ئاگری
 ۲. نوبل ژ ماله کا ژ دایک بوویه.
دهوله مه ند، دهره به گ، کیم درامه ت
 ۳. نوبل سائه کی ل مایه.
ئه وروپا، وه لاتی ئیکگری ئه مریکا، که نه دا
 ۴. ژ بهر چیکرنا دینامیتی نوبل پشته قانیی ل دکه ت.
ریکخراوین ئاشتی، ریکخراوا خاچا سوور، ریکخراوا نه ته وین
ئیکگری.
 ۵. خه لاتی ئاشتی لدویف راسپاردین پینج که سان ژپه رله مانی
..... دده نی.
- دانیمارک، سوید، نه رویج

مهلا مستهفا بارزانی

سهروک و ریبهری بزاقا رزگاری خوازا کورد مهلا مستهفا بارزانی کوری شیخ محمهد کوری شیخ عهبدولسهلام بارزانییه، ل روژا چواردهی مهها ئادارا سالا ۱۹۰۳ زایینی ل گوندی بارزان هاتییه دونیایی. بهری ژ دایک بیت شیخ محمهدی بابی وی چوویه بهر دلوقانیا خودی دایکا وی بی باب خودان کرییه. دهمی ژیی وی بوویه سی سال، شیخ عهبدولسهلام برایی مهزن ناسیاره ب شیخ عهبدولسهلامی دووی ب سهرههلدانی رابوو دژی دهولهتا عوسمانیان و سوپایی وی دهولهتی ژی هیرش برنه سهر بارزان و ههمی گرتن، مهلا مستهفا دگهل دایکا خو بهر قی هیرشی کهقتن و نهه ههشقان مانه دگرتیخانیدا، ل سالا ۱۹۳۱ و ۱۹۳۲ ی زایینی مهلا مستهفا

هاریکاری شیخ ئەحمەدی باریی خۆ بوو ل سەرهلدانا دژی حکومهتا
 عیراقی، دیسان ل سالاً ۱۹۴۳ و ۱۹۴۵ ی زایینی بارزانی شۆرەشا دووی
 هەلکر، لیژنه کا سیاسی بو رزگارکنا کوردستانی ب ناخی (لیژنا ئازادی)
 ب سەرۆکاتییا خۆ دامەزراند، دخی شۆرەشییدا چەند شەرو ئاگرەست
 دگەل حکومهتا عیراقی هاتنه کرن، ل سالاً ۱۹۴۵ ی زایینی بارزانی و
 هەقالین خۆ چوونه کوردستانا ئیرانی مل ب ملی خەباتکەرین رزگاری
 خوازین کوردستانا رۆژههلات کهقتنه قادا خەباتی و پیشکداری
 ددامەزراندنا کۆمارا دیموکراتییا مهابادیدا کرن، بازرانی بوویه سەرۆکی
 سوپایی پاریزگارییا قی کۆماری. پله یا جەنەرالی وەرگرتبوو. دەمی کۆمارا
 مهاباد ژناقچووی بارزانی نەمر ل سالاً ۱۹۴۷ ی زایینی چوو ئیکهتییا
 سوقیهتی یا جارانو یازده سالان ل قی وهلاتی دگەل هەقالین خۆ، بوونه
 پەنابەرین سیاسی تاکۆ شۆرەشا ۱۴ ی تەمووزا سالاً ۱۹۵۸ ی زایینی ل
 عیراقی.

ل وی دەمی ژی سەرۆکی بزاقا رزگاری خوازا کوردستانی بوو.

بەلی چ جارانب دلئ وی نەبوو بیژنی سەرۆک، دقیا ناخی وی بیژن. مەلا
 مستەفا، قی سەرکردی نەتەویا کورد زانی حکومهتین عیراقی مافی نەتەویا
 کورد نادەنی. لەورا ل ۱۱ ی ئەیلولا سالاً ۱۹۶۱ ی زایینی شۆرەشامەزنا ئەیلوئی
 دەسپیکر.

تاكو ۱۱ى ئادارا ۱۹۷۰ حكومهتا عىراقى نهچار بوو ريككهفتنا ۱۱ى
ئادارى دگهل بارزانيى نهمر موربكهت. ئوتونومى دا كوردستانا عىراقى.
پشتى هينگى حكومهتا عىراقى كهفته داش فهدانى لهورال ۶ى ئادارا
۱۹۷۵ى زايىنى ل جهزائير ريككهفتنامه كا خه يانه تكار مور كر، ئهقى
كارى نه مروفايهتى، زيانه كا مهزن گه هانده شورهشا ئه يلوئى.
ل ئىكى مه ها ئادارى سالا ۱۹۷۹ بارزاني چوويه بهر دلوقانيا خودى.

راهینان (۱)

بەرسقا قان پرسیاران بده:

۱. كهنگی بارزانی ژ دایك بوویه؟
۲. شورەشا ئەیلوولی ل چ روژو هەیفو سال دەسپێكر؟
۳. بارزانی كورێ كی بوو؟
۴. بوچی بارزانی شورەشا ئەیلوولی بەرپاكر؟
۵. كی سەرۆكی كۆمارا دیموكراتییا مهابادی بوو؟
۶. ل چ روژو هەیفو سال كۆمارا مهاباد هاته دامەزراندن.

راهینان (۲)

قان قالاھیین ل خواری ب پەیفه كا گونجای پر بكه:

۱. لیژنا ئازادی ب سەرۆكاتییا هاته دامەزراندن.
۲. بارزانی نەمر پشتی شورەشا ۱۴ی تەممووز ۱۹۵۸ی زایینی زقرییه
.....
۳. ریکه قتنا خەیانەتکارا جەزائیر ل مۆر کرن.
۴. بارزانی نەمر كورێ كورێ
۵. ل سالا بارزانی و هەقالین خۆ چوونه كوردستانا ئیرانی.

په رتووکه ک به حسی خو دکه ت

په رتووکي گوت: حهفت هزار سالان بهري نوکه ل قييره ل ئاڅا ديچله و فورات ژ دايکبوویمه. ل دهسپيکي خشتين پانيين وهکي بهري بوون. په رتووکخانيين وي سهردهمي نهز هه لگرتبووم. دهست و چاڅين دلسوز ئاگه هداريا من دکرو نهز دپاراستم. سال لدووف سالي خزمه تا من دکر تا کو نهز جوان بوويم ب رهنگي کاغزي تو مار کریم.

داب ساناهي بشين من هه لگرن و پاريژنو، ب نقيسينه کا جوان و ب وينه يين رهنگاو رهنگ و رهش و سپي خه ملاندم، ددروستکرنا مندا کاغزه کا سپي و نازک و چاپخانيين نوي بو من هه لبرارتن. نهز نه قروکه ئيکم ژ ته مامکه رين ژياني، ب هيچ رهنگه کي ناييت دهستان ژمن بهردهن.

بەرپەرین من پرن ژسەرھاتی و چیرۆکان و پەندین پێشینان و ئاخقتین
 خوش و سەردەم و پەيامین زانستی و سامانی نەتەوايەتی و کەلەپووری باب و
 باپیران بخوڤه گرتییه، چ جارن ئەز نەینیه کەسێ بەلاڤ ناکەم
 ئەگەر خۆدانی وی حەز نەکەت بەلاڤه بیت. ئەز هەقاله کاب مفامه بو
 روژین وه، ئەز دشیم دەمی چووی و نوکە و داھاتی بیخەبەر دەستی وه.
 مروڤایەتی ب ریکا من دگەھیتە قوناغە کابلند. دوژمنی سەرەکی یی
 پاشکەفتنا هەر مللەتەکی نەخویندەوارییه.

راھینان (۱)

بەرسقا فان پرسیاران بەدە:

۱. ل کیشە کتیب ژ دایک بوویە؟
۲. باشتەین هەقال بو مروڤی کییە؟
۳. ژبلی پەرتووکیڤ قوتابخانی، تەدقیت توچ کتیبین دی بخوینی؟
۴. تاکو نوکە تە چەند پەرتووکیڤ دی خواندینە؟

راهینان (۲)

شان قالاهییان ب په یقه کا گونجای پر بکه:

۱. پەرتووکێ گۆت بەری نوکە ل ئیره ل ئاخا.....
ژدایک بوویمه.
۲. پەرتووکێ گۆت ئەز ئە فرۆکە ئیکم ژتاما کەرین ژیانێ نابیت ب
هیچ رەنگه کی
۳. پەرتووکێ گۆت ئەز هه قاله کا ب مفا مه بو
.....
۴. پەرتووکێ گۆت دوژمنی سەر هه کیی هه رملله ته کییه.

راهینان (۳)

﴿ پەرتووک باشتین هه قالی مروقییه ﴾

قوتایییی خوشتقی چەند ریزه کا لسه ر بنقیسه. (وهك دارشتن)

که چا کورد

ئەي که چي رابه بخوينه دا تو سه ربه ست هه ر بڙي
زوو ژخه و تو سه ر هه لینه بهس بمینه بي مه ژي
ره نجه را هوندر تويي تم رندو ژيرو زانه به
بوته پيتر هه ر دقيتن خونده واري و پاقه ژي
وا هه قالين ته ل هه ر جي سه ر بلند پيشقه دچن
رابه سه ر خو ئەي که چا کورد سه ر بلند بمره تو ژي
گه ر بخويني دي بدی خوهندن تو ئي هوندر ته قا
گه ر نه خويني کهس ژ بومه ئيش و دهردا ناکوژي
وا جه گه ر خوین خواهش دنالی دا کوژن پيشقه هه رن،
دا بيژن هه ر بڙي کورد هه ر بڙي کورد هه ر بڙي

جگه ر خوین

واتا په یفان

<u>په یف</u>	<u>واتا</u>
رابه	ههسته
ژخه و	له خه و
سهر هلینه	سهر بلند که
بی مهژی	بی میښک
هوندر	ناومال، ناوخو
تم	هه میښه ، هه میگاڅا
بیتر	پتر، زیده تر
دقیتن	دهیه وی
دی بدی خوهندن تو :	تو خوینده واری دده یته
ئی هوندر ته څا :	ئهوین ل ناف مائی هه می
ته څا	هه موو، هه می

جوانی

جوانی دبه ژن و بال و له شو رویی ری کوی کدایه، جوانی دهر را رو هن و ههستا بلندو کریارا شرین دایه. جوانی دئاشتی دایه، دخواستقی و برایه تی و ئی کگرتنی و هاریکاری دایه. جوانی بو بهر هقانی کرنی دژی زورداری، دخبات و بزاقا هه می لایه کیدایه.

بو نه هیلانا نه خوینده واری و هه ژاری و ویران کرنیه، بو ئازاد کرنا کوردان و ئاقه دان کرنا کوردستانی و هاریکاری کرنا خه مگین و لی قه و میین جیهانییه. جوانی دمه زنا تی دایه کو خه ما بچوک دخوت، دهر رو بیراندایه کو چاره سه ریا ئاری شان دکهت، دوی هیزی دایه، کو پاراستنا دادی دکهت، دخوینده واری دایه. کو نه خوینده واری ژناق دبهت. دوی مالی دایه کو هه ژاری و نه بوونی ژناق دبهت، دنوژداری دایه، کو چاره سه ریا نه ساخان دکهت و برینان دهرمان دکهت.

جوانی ددلتەرییەدايه، کو ژيانا هەمییان تژییه ژ که یفو خوشیی،
جوانی دسروشتی رەنگاو رەنگی تژی مفادایه، جوانی دییکه ژیانیدایه،
دقیت دەستی هاریکاری بو ئیکو دوو دریژ بکهین و، کوردهواریه کا ئازادو
پیشکەفتی ل کوردستانه کا خەملاندی پیکینین، تاکو ئەم بیینه
ئەندامین ب هیزو ب مفا.

راهینان

بەرسقا فان پرسیاران بەدە:

۱. تۆ جوانیی دچرا دینی؟
۲. چەوا تۆ جوانیی وەکی چە که کی دی بکار دئینی؟
۳. چەوا دی پەسەند که ی خویندەواری پشکه که ژ جوانیی؟

میژوویا دەرچوونا ئیکه مین روژنامه و گوڤار ب زمانی کوردی

هەر سال ل ۲۲ ی نیسانی روژنامه نفیس و خودان خامین زیڕین ب دڤۆشی جهژنا روژنامه قانی و په یقیین رهسه نیین زمانی کوردی پیروژ دکهن، چونکی دقئ روژیدا ل سالا (۱۸۹۸) ی زایینی ئیکه مین روژنامه کوردی ب ناڤی (کوردستان) ی ژدایک بوویه، ل سهردهستی (مقداد مهدهحت بهدرخان) ل قاهره پایتهختی میسری دهرکه قتییه. ژوی روژی وهره کاروانی روژنامه قانی و په یقیین رهسه نیین زمانی کوردی دهست پیکریه و د قوناغین جودا جودا دا دهر بازبوویه. تاگو گه هشتیه قوناغا زیڕینا ئه قرو، بیگومان ژدایک بوونا ئیکه مین روژنامه کوردی ب پلا ئیکه سهر وهریا وی بو بنه مالا بهدرخانیان دزق ریته قه چونکی ئه و بنه مالا ریژدار هه می ده مان خودانیین کهسانیین نیشتمانپهروهرو روونا کبیرین سهردهمی خو بوون. دهرکه قتنا روژنامه کوردستان ل ده مه کی تایبتهت بوو. چوویه ناڤ ژیاننا

هشياريا نەتەوھيى و، پتر گرنكى ب زمان و ئەدەب و رەوشنپىرى و كەلتورى
رەسەنى كوردى داھە. وەسا ئىكەمىن گوڤارا كوردى ل سالا (۱۹۱۳)ى
زايىنى ب ناڤى (بانگى كورد) ژلايى (جەمال بابان) دەرکەقتيە ئەف
گوڤارە تاكو ھەلبوونا شەرى ئىكى يى جىھانى (۵) ژمارە ژى
دەرکەقتينە. بەلى ئىكەم گوڤارا كوردى ل ميژووياروژنامەقانيا كوردى ب
ويىن فوئوگرافى بەلاڤكرىە ب ناڤى (رۆژى كورد) بوو، ئەقەژى ل رۆژا
(۶)ى خزيرانى سالا ۱۹۱۳ى زايىنى ژلايى كۆمەلا (ھيڤى) قەل
ئەستەنبول پايتەختى دەولەتا عوسمانى دەرکەقتيە، بتنى (۳) ژمارە
دەرچووينە، خودانى ئىمتيازى (عەبدولكەرىم مەھمود رۆستەم) بوو
ناسيارە ب (عەبدولكەرىم شانو). رۆژنامەقانىي رۆلەكى ئىكجار گرنگ
ھەيە د ژيانا رەوشنپىرى و شارستانيا ھەموو مللەت و نەتەوھياندا و دڤيىت ب
رەنگەكى دروست بەينە بكار ئينان.

نۆكە رۆژانە ژمارەكا ئىكجار زۆرا رۆژنامان ل كوردستانى دەردكەقن.

راهینان (۱)

بەرسقا ئان پرسیاران بەدە:

۱. ناڤی ئیکەم رۆژناما کوردی چ بوو؟
۲. سالا چەندی ئیکەم گوڤارا کوردی دەرکەفت و ناڤی وی چ بوو؟
۳. کیش گوڤار بوو ب وینەیین فوتوگرافی دەرچووی؟
۴. خودانی ئیمتیازا گوڤارا رۆژی کورد کی بوو؟

راهینان (۲)

ئان قالاھیین ل خواری ب پەشقە کا گونجای پر بکە:

۱. ل رۆژا ی سالا گوڤارا دەرچوویە.
۲. ل سالا ئیکەم رۆژناما کوردی دەرچوو.
۳. ئیکەم رۆژناما کوردی ژلایى دەرکەفتییە.
۴. گوڤارا بانگی کورد ژلایى ە دەرچوویە.

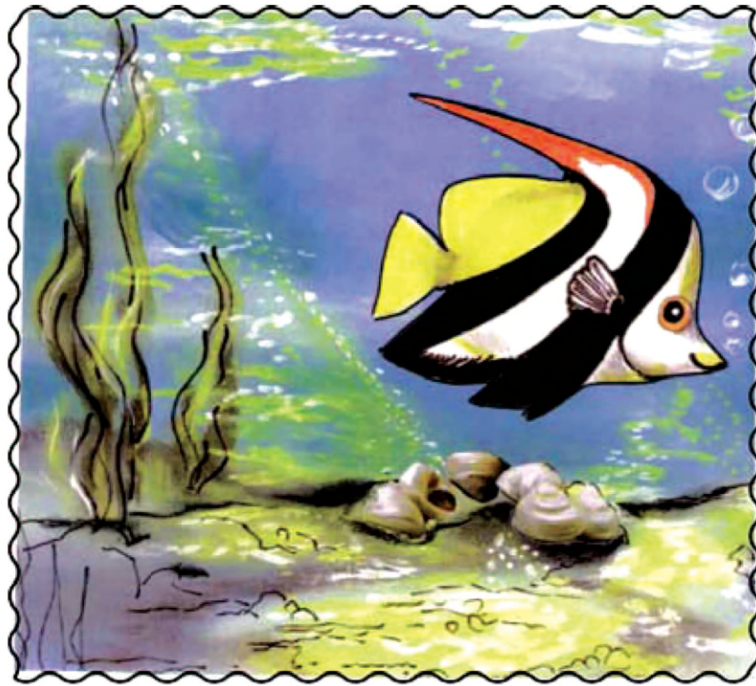
چالاکى (۱)

په یقین په یوه ندى پیکه هین ب هیله کی بگه هینه ئیک:
بانگی کورد مقدار مه دحت به درخان
رؤژناما کوردستان جه مال بابان
رؤژی کورد کومه لا هیقی

چالاکى (۲)

ناقى (۵) رؤژنامین کوردی بنقیسه کو نوکه دهر دکه فن .

ماسییه کا بچووک

ماسییه کا مہزن دہنی تاقیدا ب شانازیقہ دہات و دچوو، ژ دوورقہ
کومہ کا ماسیین بچووک دیتن، ل ئیکو دوو کوم ببوون.
ماسیین بچووک ماسییا مہزن دیت.
ژترسان ہدر ئیک ب لایہ کیقہ رہقی، ب تنی ماسییه کا بچووک
نہ چوو لہر دفنا ماسییا مہزن راوہستاو نہ لقی.
ماسییا مہزن ئەف چہندہ ژلایئ و یقہ سہیر بوو، بہرہف ماسییا
بچووک چوو و گوتی:

دبینم تو وہ کی ماسیین بچووکین ہہ قالین خو نہ بووی!
کو چائین وان ب من کہفتن ہدر ئیک ژوان ب لایہ کیقہ رہقی.
ماسییا بچووک گوت:
چ پیدقییہ ژتہ بترسم؟

ماسییا مەزن ب تۆرەییقە گۆت:

ئەری ژمن ناترسی تە بخۆم؟

ماسییا بچووک بی کو خو تیکبەت گۆت:

چ چاران ژتە ناترسم.

بەلی کیماسییه بۆتە، ئەزو ماسیین بچووکین هەقالین خو ژتە بترسین؟

ماسییا بچووک لسەر ئاخقتنین خو چوو و گۆت:

سەیرە ماسی ژماسی بترسیت چونکی هەردوو ماسینە.

ماسییا مەزن ژ ئاخقتنین ماسییا بچووک حیبەتی بوو د دلی خو دا گۆتی:

ئاخقتنین ماسییا بچووک گەلەك نیژیکی راستیینە.

بۆچی ماسییا مەزن ماسییا بچووک بخۆت؟ ما ئەو ژی ژمە نینن؟

ماسییا مەزن روژەکی ژ روژان ئەم ژی وه کی قان (بچووک بووین) بو مە

نەخۆش بوو ماسییه کا مەزن مە بخۆت.

ئەگەر ماسییه کا مەزن ئەم خوارباين، نوکە دا ئەم ل کیشە بین؟ ئەم

ئەف ئەژدەهایین مەزن!

دوی دەمیدا ماسییا مەزن ماسییا بچووک ب جە هیلاو چوو و، ددلی

خو دا هەر هزر ل ئاخقتنین ماسییا بچووک دکرن.

بریاردا هەتا هەتایی ماسیین بچووک نە خۆت.

راهینان

بەرسقا ئان پرسىاران بەدە:

۱. بۆچى ماسىيىن بچووك ھەر ئىك ب لايە كىقە رەقین؟
۲. ئەو ماسىيا بچووك يا نەترسای چ گوتە ماسىيا مەزن؟
۳. دوماھىك برىارا ماسىيا مەزن چ بوو؟
۴. ناقى ھندە جوړين ماسىيان بيثە؟

سهدهی زانست

رهوشت، زانست، پهروهده
ههتوانی زامی کورده
مرۆف بهبیرو زانست
ههولدان، تهکان، توانست
تیدهگا... چون دنیای نوی...
ههر رۆژهو داهینانی
جوره بهرهم هینانی
زۆربوونی ئامیرهکان
گهشت بهرهو ئهستهیرهکان
(کۆمپیوتەر) و (ئینتەرنیټ)
نهزانین له گۆر ئهنیټ
ههنگاوی (فۆتۆکۆپی)
شۆرشه دژ بهکپی
ئهمانه گشتی بو گهل
مایهی سوودن بو کۆمهله
رۆلهی کوردم، با ئیمهش
لهم رهوته نهبین بی بهش
میژوو له (ههزارهی سی)
بهزیر ناومان بنووسی

(عهلی بهختهوهر)

واتا په يقان

<u>په يق</u>	<u>واتا</u>
هه توان	: چاره، چاره سهر، دهرمان
نانه وي	: ناچه مي
داهينان	: دروست کرن، ئافراندن
گه شت	: سه فهر، گهريان
له گور ته نيټ	: له ناو دهبات، ژناق دبه ت
هه نگاو	: پينگاف
کپي	: بيدهنگي، خاموشي
ته کان	: داقوتان، پالدان
توانست	: شيان

کۆمپیوتەر

بەش و پارچین کۆمپیوتەری

زارۆکیڻ خوشتی، (کۆمپیوتەر) ئامیڤه که ب وزا کاره بی کار دکەت، ب شیوه کی ژلای زاناقه هاتییه چیکن، کارو فەرمانین مروقی زور ب هووری بله ز ئەنجام ددهت.

کۆمپیوتەر ژ چەند بەش و پارچان پیکهاتییه ئەقەنه:

(کەیس) (سندوقا کۆمپیوتەری):

ب شیوی سندوقه کی هاتییه چیکن، شیوی ستوونی و ئاسویی یی هە، بەشی سەرە کی (کۆمپیوتەر) ه چونکی هەمی بەش و یه که یین وی یین سەرە کی تیدا هەنەو، جهی کارکنا (سی دی) و دوگمی هەلکرنی و قەمراندنا کۆمپیوتەر تیدا هەیه، هەر وهسا جهی پیکقه گریدانا هەمی دهزگه یین وی هەیه.

(مۆنیتەر) (شاشه):

ژ بلی وایهرو کیبلی وزا کارهبی ب
وایهره کا تایبته ب (کهیس) ی
هاتیه گریدان، بو دیتنا وان ههمی
ئه نجام و کاران بکاردهیت ئه وین
کۆمپیوتهر ئه نجام ددهت.

(کیبۆرد) (بۆردی دوگمان):

کیبۆرد ب شیوی تهخته کی دوگمه داره،
چونکی کۆمه کا دوگمان ل سهره، هنده ک
ژقان دوگمان تایبتهن بو پیتین زمانی
ئینگلیزی و عهره بی و کوردی، ههروه سا دوگمین تایبته بو ژماران و
هیمایین دهولهتی و هنده ک هیمایین دی ل سهرهاتینه چیکن. ب
شیوه کی گشتی (کیبۆرد) بو پیدانا زانیاریان بو کۆمپیوتهری ب
شیوه کی نقیسنی دهیته بکار ئینان.

(ماوس):

ئه قهژی ئامیره کی بچوکه بو پیدانا
پیزانیین کۆمپیوتهری دهیته بکار ئینان.

به لى ب شيوه كى داگرتنا دوگمين لسهر كو ديژنى كليك كرنا هيمايان، (ماوس) وهكى تيره كييه ل سهر مونيتهرى دهر دكه قيت، ب لقاندا (ماوس) ي ب ساناھى ئەف تيره دلقيت و دچيته جهى مەرهم ژى كار پى دهيتته كرن.

(سپيكر) يان ناميرى دهنگى:

پيکھاتييه ژ وى ناميرى گوھى بو گوھليبوونا دهنگى دهيتته بكارئينان. چ ل وهختى كار پيكرنا (سى دى) يان بيت، يان ژى ئەو پيزانينى كو ب شيوه كى دهنگى لناف كو مپيوتهرى هاتينه پاراستن.

راھينان (۱)

بهرسقا فان پرسيارين ل خواري بده:

۱. كو مپيوتهر ب چ كار دكهت؟
۲. كو مپيوتهر كارو فەرمانين مروقى چ لى دكهت؟
۳. كو مپيوتهر ژ چەند بەشو پارچان پيکھاتييه؟

راھینان (۲)

ب کورتی لسەر، فان بەشو پارچین کۆمپیوتەری بنقیشە :
۱. (مونیتەر) ۲. کیبۆرد ۳. ماوس ۴. سپیکەر

چالاکى

مامۆستایى ھيژا: ب کورتى بەھسى کۆمپیوتەرى و بکارئینانا وى بۆ
قوتابیان بکە، ھە کە ل قوتابخانى کۆمپیوتەرھەبوو نیشا قوتابیان بە،
ھە کە نەبوو، تو دشیى قوتابیان بەیە سەنتەرە کى کۆمپیوتەرى .

واتا پەيقان

<u>پەيقان</u>	<u>واتا</u>
ب ھوورى	: بە وردى
دوگمەدار	: ژ ژ مارە کا دوگمان پیکھاتییە

خۆگۆریکه ره کا کورد

جوانه مه‌رگ له یلا قاسم سالا (١٩٥٣) یی زاینی ل باژیڤی خانه‌قینی
ژ دایکبوویهو، چاقین وی ب دیمه‌نین جوان و قه‌شه‌نگین قی باژیڤی
بشکفتن، به‌ژنا وی دگه‌ل هۆش و بیرین وی ڤیکرا مه‌زن دبوون.
خواندنا خویا سه‌ره‌تایی و ناڤنجی و ئاماده‌یی ل خانه‌قینی ب دوماهی ئیناینه،
تا پولا چواری کوليجی ل پشکا کومه‌لايه‌تی ل کوليجا ئادابی ل زانکویا
به‌غدا خواندییه.

له یلا قاسم شیڤه کچه کا کورد بوو، ب جه‌رگه کا چاقنه‌ترس بوو، خوینا
کوردینی و ريبازا بارزانیی نهمر ده‌مه‌می ده‌مارین ویدا دگه‌ریا. له یلایی
جهی خۆ دناڤ ریزین ئیکه‌تیا قوتابیین کوردستانیدا کربوو ده‌میدانا
خه‌باتیدا گه‌له کا ب بزاق بوو.

رژیمما به عسا فاشست وهك هه رجار سوژو په یمان شكاندن، وی رژیمی پیلانهك دسه ریدا بوو بو خاپاندن و نه هیلا نا گهلی کورد. پشتی کو فهندو فیلین رژیمی سهرنه گرتین، بهارا سالا (۱۹۷۴) ی زایینی دهست ب شهری کره قهو هیرش کره سهر کوردستانی.

له یلایی دناڤ شانیه کاچه لهنگین خه باتیدا بزاقا خویا پیروژ ب هزر ترو گهر متر لیکر. بهلی مخابن په نجین دوژمنی گه هشتنه له یلایی و، سیخورین ره گه ز په رست ته و هه قالین وی گرتن.

له شی نازکی قان گه نجین نازدار لبر ته شکه نجه دانی هاته هنجنین، بهلی خو راگرییا وان و ترس و سههما پیشمه رگه یین دلیرین کورد ددلین دوژمناندا وهکی ئاگری پتر گه شو و گهرم و گور بوو. لهوا ژی دلره شان کهرب و کینا خو ژقان گه نجان ده رکرو، بریارا سیداره دانا له یلایی و هه قالین وی دا، ناخی له یلا قاسم هه رمایه و نامریت.

راهيتان

بەرسقا ئان پرسیاران بەدە:

۱. لەیلا قاسم کەنگی و ل کیشە ژ دایکبوویە؟
۲. ریککەفتنا ۱۱ی ئاداری دناقبەرا کی و کی دابوو؟
۳. مەرەما فاشستان ژ ریککەفتنا ۱۱ی ئاداری چ بوو؟
۴. بۆچی دوژمن ژ پيشمه رگه ی دترسا؟

چالاکى (۱)

- سیفەتین چاکین پيشمه رگه ی زۆرن، شەش قوتابی، هەر ئیک سیفەتە کی ژان بیژیت.
- کریارین خرابین رژیما بە عس گەلە ک زۆرن، شەش قوتابی، هەر ئیک کریارە کی ژوان بیژیت.

چالاکى (۲)

خویندکارین خوشتقى:

ناقین سی ژنین ناقدارین کورد ل بواری سیاسی، کومه لایه تی: رهوشنبیری
بنقیسه.

..... ۱.

..... ۲.

..... ۳.

ئه گهر پیدقی بوو، بلا ماموستا هاریکاریا ته بکته.

واتا په یشان

په یف

واتا

خو گوریکهر : قوربانی، خو به ختکهر

پشک : بهش

چه له ننگ : چالاک

هه رجار : هه موو جاریک

خاپاند : سهردابر

نه هیلان : له ناو بردن، ژناقبر

بزاق : جوولانه وه

مخابن : به داخه وه

فاشست : ره گه زپه ریس، توخم په ریس

وه رزی دوی

شەرەفخان بەدلیسی

شەرەفخان کورې میر شەمسەدینی کورې میر ئەشرەفییە. ژ بنەمالا
میرین فەرمانرەوایین بەدلیسییە، ل سالا (۱۵۴۲) ی زایینی بوویە ل سالا
(۱۶۰۴) ی زایینی مرییە.

هەر ژگەنجی و لاوینییا خو ل مالا شاھی ئیرانی هاتییە پەروردە کرن و
کەفتییە بەر خواندنی و وهکی شاهزادان هاتییە ب خودان کرن. هەمی رەنگین
هونەری خواندینە و تیدا سەرکەفتی بوویە. ددیروک ناسینییدا گەلەک
ژیهاتی بوویە. کارەکی وەسا دەمەیدانا دیروکییدا کرییە کو هەمی کەسەک
قەرداری نقیسینا وی بوویە، دیروکا کوردستانی و ناھی بابو باپیرین خو
کومیرین بەدلیسی بوون نەمر کرینە.

شهره فنا ما وی کاره کی مفاداری مهزنه کو بو پاداشا کهسی
نه کرییه، هه ره وه کی د دوماهییا وییدا گوئییه ئەز خو بهختیار دزانم و
شانازیی دکه م کو من خزمهتا نه تهوی خو کرییه و ئەز هاتیمه ریزا
نقیسه رین کورد په رست.

شهره فخانیه ئەف په رتووکا دیروکنقیسا خو کو ناخی وی شهره فنا مه یه
ب زمانیه فارسییا سه رده می سه فه وییان نقیسییه.

سه ییدا هه ژار موکریانی شهره فنا مه ژ زمانیه فارسی کرییه کوردی و نهو
ئەف شاکاره هاتییه وه رگیران بو گه له ک زمانان و جهه کی مهزن و فرهه
د په رتووکانین جیهانییدا گرتییه.

راهینان

قیّ نقیسینا دناق کفاناندا دووجاران د دهفته را خودا بنقیسه:

(شهره فحانی دیروکا کوردستانی و ناقی باب و باپیرین خو کو میرین

به دلّیسی بوون نه مر کرینه).

(ئه ز شانازی دکه م کو من خزمه تا نه ته ویّ خو کرییه و ئه ز هاتیمه ریزا

نقیسه ریّن کورد په رست).

چالاکى (۱)

۱. شهش قوتابی، هه ر قوتابییه ک سیفته ته کا باش بییژیت کو

د کورده وارییدا هه یه، یان هه ز ژى دکه ن.

۲. شهش قوتابی، هه ر قوتابییه ک سیفته ته کا خراپ بییژیت کو

د کورده وارییدا نینه یان نابیت هه بیت.

چالاکى (۲)

خويندكارى خوشتقى:

ههولبده هندهك زانيارييان لسهر قان دوو ديروكنقيسين كورد پيدا

بكهو د دهفتهرا خودا بنقيسه:

۱. محمه د ئه مين زه كي بهگ.

۲. دكتور كه مال مه زهر.

بلا ماموستا هاريكارييا ته بكهت.

واتا پهيقان

<u>په يڤ</u>	<u>واتا</u>
رهنگ	: جور
ديروك	: ميژوو
ژيهاتي	: ليّهاتوو
نهو	: ئيستا
فرهه	: فراوان

رینمایین هاتن و چوونئ

وه کی ههمی بزاقین گشتی، هاتن و چوون دریک و جاداندا کاره که چه ند
رینماییی ریک دئیخیت، ئەف هاتن و چوونه ژی ب شیوازه کی ریک و دروست
تشته کی گران نینه، دیاره پیگیری کرن ب رینماییان تشته کی گه له ک
پیدقییه، چونکی باژیرین قی سهردهمی ب سهدان ههزار به لکی ب
ملیونان مروّف تیدا دژین و، هه که هه ر که سه ک ژپیاده و ماتور سویارو
شوفیران پیگر نه بن بو ب جه ئینانا فان شیرهت و رینماییان کو پهیره و کرنا وان
دبیته هوکاری هاتن و چوونه کا ب ریکوپیک د باژیراندا هاتن و چوون لناف
جادان دبیته تشته کی زوری ب زهحهت، ژبه رهنندی پیدقییه بو هه ر
تشته کی پیگیری ب رینماییان بکهین. بو نمونه ب هیچ رهنگه کی نابیت ل سهر
جادان و ریکین گشتی یاریان و راهینانین وهرزشی بکهین. ههروهسا مروّقی
شارستانی نابیت بهرمای و گلیشی بهاقیژیته سه رجادان و کولانان، هه که تو
ب پییان بی و ته بقیت ژ جاده کا پری ترومبیل ده ربازبی، بهری تو
ده ربازبی پیدقییه بهری خو بدهیه لایی راستی و چه پی و بی گپرو بوون
ده ربازبی.

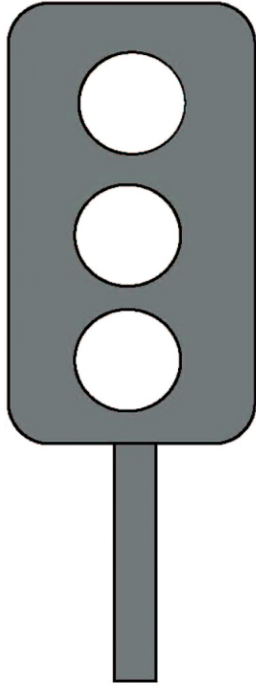
هاژۆتئا ترومبیللی ژى چەند مەرجین تاییهت هەنە، ژوان مەرجان
 پیگیریا شوفیری ب نیشانی تاییهتین هاتن و چوونی، ژوان ژى نیشانی
 هاتن و چوونی (ترافیک لایت)، ئەوین پاییسکلان ژى دهاژۆن ناییت ل سەر جادان
 بەریکانی دگەل هەقدو بکەن یان بارین گران و خەلکی دی دگەل خۆ سویار
 بکەن. هەندە جارن خودانی پاییسکلان ل سەر لیقین جادی دچن یانژی دی
 دەستی خۆ هاقیزنه ترومبیلە کا دی ل دووڤ ترومبیلرا چیت، دیاره ئەقە
 ژى مەترسیه کا مەزنە. مرۆقی شارستانی دۆستی یاساییه، پیدقییه پیگیریت
 ب نیشانی دەربازبوونا پیادان، ئەق نیشانه پیکهاتینه ژ چەند هیلین رەنگ
 سپی و تەریب کول سەر جادان هاتینه کیشان، هەر دەمەکی قوتابی و خەلکین
 دی یین پیاده ل جهی تاییهت بو دەربازبوونا پیادان دەربازبوون هینگی دی خۆ
 دوورئینن ژ هەمی روودانان. هەمی سویارین پاییسکلان پیدقییه زۆر ب
 هۆشیاری بهاژۆن، ب تەمامی پیگیر بن ب نیشانی هاتن و چوونی، چونکی
 سویارین پاییسکلان و سویارین ماتۆران ژى وهکی شوفیرینه، پیدقییه ئەو
 یاساو رینمایین شوفیر ل سەر دچن ئەو ژى ل سەر بچن.
 ئیک ژ سیفهتین دیار یین کۆمەلگەهین شارستانی یین ئەقرو، پیگیربوون و
 پەیره و کرنا یاسایی و ب جهئینانارینمایین تاییهت ب هات و چوونیه، هەر
 کۆمەلە ک ئەقی پیگیریی ژیربکەت دی تووشی بی سەرو بەریی بیت.
 ژبەر هندی پیدقییه ئەم هەمی، ب تاییهت ئەم قوتابی، بینە
 بەراهییک دقی بواریدا بو هندی دا خەلکین دی ژى چاف ل رەفتارین مەیین
 جوان بکەن و، ب قان کریاران ژى بسەلمینین کو قوتابی زەلامین پاشەرۆژا قی
 میلیهتینه.

پرسیارو دانوستاندن

بهرسقا فان پرسپاران بده:

۱. هه که ته قیا ژ جاده کی دهر بازی پید قیه چ بکه ی؟
۲. هیلین سپی یین ته ریب لسه ر جادان نیشانا چیه؟
۳. نیک ژ مه رجین هاژوتنا ترومیلی چیه؟
۴. هه که ئەم رینمایین هاتن و چوونی ب جه نه نین دى تووشی چ بین؟

چالاکى (۱)

نیشانين هاتن و چوونى (ترافىك لايت)
سى رهنگن، قى وینهيى بهرامبه رهنگ
بكه، هه رهنگه ك ژوان نیشانا چیه
ل بهرامبه رهنقیسه.

چالاکى (۲)

خویندکارین خوشتی / هنده ك ژوان نیشانين هاتن و چوونى ریك دئیخیت
ته قین ل خوارینه . باش بهری خو بدهوان و فیربه، دی پاشه رۆژی مفای ژى
وهرگری.

واتا په يشان

<u>په يښ</u>	<u>واتا</u>
بزاف	: چالاكي
شيرهت	: ناموژگاري
هاژوتن	: ليڅورين
ياسا	: قانون
بسه لمينين	: بنه جه بكهين

ته پیل (۱)

هه ر چیم هه یه لیم وه رگره

له شم، ناوم، جوولهم، تینم

بیگروو پیستی ئەندامم

بیکه به بهیداخی ژینم

به ره لایکه هه وری توانج

بو ئەستیره ی به ختی ژینم

به لام شتی له موخمایه

(ئه توّم) نایهینیته ده ری

هیچ ده سه لاتێ ناتوانی

په ناو زه فه ری پی به ری

ئه زانی چی؟ ئە من کوردم

گه لای کوردانه م ناو ه ری

چالاکێ

چه وان ب راستی دی نه ته وی خو پاریزی؟

چه ند ریزه که کان لسه ر بنقیسه.

ته پیل: تمبلك

(۱) پارچه که ژ هۆزانه کا درێژا (دیلان) ی کو ب ناخی (ته پیل) هاتیه، دیلان... ناخی وی محمه د صالحی کورپی مه لا ئەحمه دی دیلانه، سالاً ۱۹۲۷ ل سلیمانیی ژ دایکبوویه. تا پولا سیی نافنجی خواندیه. ژ بهر هه لویستی وی یی نیشتمانپه ره ری هاتیه زیندان کرن. سالاً ۱۹۹۱ ی چوو بهر دلو فانی خودی و ل (گردی سه یوان) هاتیه فه شارتن.

نەجمەدىن مەلا

نەجمەدىن مەلا كورې مەلا غەفورى عەلىيە ، دچىتە سەر بىنەمالىن
مىرىن خدرى شاھۆ. ل سالا (۱۸۹۸) ز ژدايكبوويه .
چل سالان خزمەتا ئەدەبى كوردى كرىيە ، ل رۆژناما (ژين) چەندىن
چىرۆك بۆ زارۆكان نقىسنەو چەندىن چىرۆكىن بىانى وەرگىراينە سەر زمانى
كوردى ، ئەقە ژبلى ھەولدا نا وى بۆ پىناسىنا شاعىرىن مەيىن ناقدار
نەجمەدىن مەلا دوژمنى نەخويندەوارىي بويىيە ، بۆ نەھىلانا
نەخويندەوارىي پىشمەرگە كى دل قايم بويىيە ، ژ بەرئى مەرەمى قوتابخانە كا
بچووك ل سلىمانىي ل سەر جادا سابوونكەران ب ناغى قوتابخانا (كەشتى
نوح) دامەزراند ، دژى نەخويندەوارىي دەست ب خەباتە كا بى راوہستىيان
كرىيە ، ل ماوى چل سالاندا نىزىكى حەفت ھەزار كەس ژ نەخويندەوارىي
رزگار كرىنە .

ئارمانجا وی بۆ مەبەستا ئان قوتابخانان ھەستا نەتەوھیی دمهژیی
فیر خوازاندا بچەسپینیت، مامۆستای ئەلفو بییەکا تایبەت بۆ خو
دانابوو، ب رینقیسا نوو فیردکرن. ریز ل قوتابییان دگرتو، دلەکی فرەھ
ھەبوو. گرنگی دابوو بابەتی باشنقیسی.

ل سال ۱۹۶۲ چووپیە بەر دلوقانیا خودی، ل سەر وەسیەتا وی ل سەر
کۆپی چیاپی ئەزمەر ھاتیە قەشارتن، بۆ وەفاداریا ئی مامۆستای و
رۆلی وی، باژیری سلیمانی قوتابخانە ک ل تاخی بەختیاری ب ناخی
(نەجمەدین مەلا) ھاتیە بناقکرن.

چالاکى

ئان قالاھییان ب ناخەکی گونجای پیر بکە:

۱. رۆژناما (ژین) ل باژیری دەرکەفت.

(ھەولیر، کەرکووک، سلیمانی)

۲. مامۆستا نەجمەدین مەلا قوتابخانا دامەزراند بۆ

نەھیلا نەخویندەواریی.

(ئامادەیی، کەشتی نوح، ناغجی)

۳. ل سەر وەسیەتا خو ل سەر کۆپی چیاپی ھاتە قەشارتن.

(حەمرین، ئەزمەر، گارە)

دانوستاندن د ناقبهرا داری و داربریدا

زاروکیڼ خوشتقی: روژه کی دناق دارستانه کیدا دانوستاندن دناقبهرا داری و داربره کیدا هاته کرن. من گوهداری دکر کا دی چ بیژن دا بو هه وه څه گیرم.

فهرموون هوون و دانوستاندن:

داری: (ب سلبینی و خه مقه) گوټ: تو چه ندی بی دلوټانی دوهی ته چهق و قورمی هه څالا من برین، نه څروژی تو یی ناماده یی من بکوژی! نهری تو دزانی نه څه چند ساله نه ز ره یین خو داده یلمه نهردی دا نه ز خزمه تا هه وه مروټان بکه م، به لی مخابن داربره کی وه کی ته یی بیوژدان ناهیلیت خزمه تا هه وه مروټان بکه م.

داربری (ب سلبینی و کهنیقه) گوټ: ته بو مه چ خزمه ت کرییه؟

تو بو سوتنی و برینی باشی، ئەز ل مال تو ل قی چۆلی، تو نابێژییه
من ته چ مفا بۆمن ههیه؟

دار: چهوا من مفا نینه؟! ئەری توو هه می مروڤ به رهه م و فیقی من
ناخون؟

ئەری وهختی سهیرانان ل قان دهشت و دولان، تو لبن سیههرا من
بیهناخو نافه دهی؟ ئەری ئەز نینم دگه ل گیاو گولاو خه ملا بهاری جوان
دکه م و دلی مروڤان خوش دکه م. دار بر: ئاخاقتنن ته دراستن.

دار: مفایه کی من یی دی ئەوه جه نابی ته دووه م ئوکسیدی کاربونی
دروست دکه ت چ ب ترومبیلاته بیت یان دویکیلاوی جگاری بیت ئەوا تو
دکیشی. ئەز وی دووه م ئوکسیدی کاربونی دمیژم و ئوکسجینی پاقر
دده مه هه وه.

دار بر: شهرمه، ده می تو باشیه کی دکه ی ته ئەو باشی چهوا کرییه تو
وه سا دیژی؟

دار: ئەز هه می ده مان به حسی باشین خو ناکه م، چونکی ئەقه سه ری
چه ند سالانه ئەز خزمه تا قی وه لاتنی دکه م، چ جار ان چا قی من ل
سوپاسییان نه بوویه.

به لی ژبلی زیانان ته چ مفایه کی دی نه بوویه. وی روژی ته چه ق و
قورمی هژیرا هه قالا من برین، تو دهاتی لبن سیههرا من ته بینا خو
قه ددا، ئەز دشپام چه قه کی خویی مه زن به رده مه سه ر سه ری ته به لی ددلی
من دانه دهات وه بکه م، چونکی تو لبن سیههرا من بووی.

داربر پاشی ل برینا داری په شیمان دبیتو، بقری خو دهاقیثیتو
دبیثیت: ب شهرته کی ئیدی ئەز دارا نه بریم ل جهی برینا داران ئەز شتو
نەمامان بچینم و خەملا وەلاتی خو تیکنە دەم.

راهینان

بەرسقا فان پرسیاران بەدە:

۱. داروبار چ خزمەتی بو مروقان دکەن؟
۲. ب برینا داران خەملا وەلاتی مە دی چهوا بیت؟
۳. ژبلی سیبەرا داران بو بین قەدانی، داری چ مفایی دی هەیه؟
۴. شوینا برینا داران ئەم چ بچینین؟
۵. مفایی داران بو ژینگەهی چیه؟

چالاکى (۱)

خویندکاری خوشتقی:

ناقی چەند داران بنقیسە کو ئەم بو جوانیا خەملا باژیران دچینینو،
ناقی چەند داران بنقیسە کو ئەم بەری وان دخوین.

چالاکى (۲)

مامۆستايى ھيژا:

ب كورتى به حسى ھندەك دارو بارىن بەردارو بىبەر بو قوتايبيان بکہ.

واتا پەيفان

<u>پەيف</u>	<u>واتا</u>
داربر	: ئەو كەسە ئەوى داران دبريت.
فەرموون	: كەرەمكەن
بقر	: ئاميرەكە بو برينا داران بكار دەيت.
نەمام	: شتل

ژینگه

ژینگه ها مروځان وی جهی څه دگریت ته وی مروځ ل سهر دژین و ته و
تشتین ل ده وروبه ریڼ مه هه ین، کارتیکرنی ل سهر ژيانا مه دکهن وه کی
ثاقی و هه وای و ثاخې. پیسبوونا ژینگه هی کارتیکرنه کا ئیکجار خراب یا
هه ی ل سهر ساخله میا ژيانا مروځان و گیانله به ران. خه مساری ب هاقیتنا
گلیشی و به رمایان ل کولانان و مه یدانان و جادان و پیسکرنا دیواران ب
تایبه ت قوتابخانان و جهین گشتی پویته نه دان ب باغچان و دارو باران و
زوربوونا قه له بالغی ل جهین گشتی، ههروه سا دوکیلا ترومبیلان و
کارگه هان و جگاران و گه له ک تشتین دی، ته څه هه می ته و هوکارن ته وین
جوانیا ژینگه ها وه لاتی مه پیس دکهن.

خويندکاری خوشتقی: پیدقییه توژی ملی خو بدیه ملی مه زنان و
 هه ولبدی ژینگه هه کا پاقر و بژین راگری...
 ل دهسپیکي ژ مال و قوتابخانی دهست پیبکهی، ب هاریکاریا مه
 هه میان دی ژینگه هه کا پاقر و ساخلمیه کا جوان دابین کهی پیدقییه ئەم
 هه می دلسوزو خه مخورین ژینگه ها خوبین، ههست ب بهرپرسیاریی بکهین
 ل مال و قوتابخانه و کولان و سهیرانگه ه و جادان. پیدقییه خودوور بیخین
 ژ هه می وان کارو کریارین دبنه ئە گهری پیسبوونا ژینگه هی چونکی ب
 پاقریا ژینگه هی و جوانیا باژیران دلسوزیا خه لکی مه دیار دکهت.

راهینان

قان قالا هیین ل خواری ب په یقه کا گونجای پر بکه:

۱. ژینگه هه وی جهی فه دگریت
۲. دبنه ئە گهری پیسبوونا ژینگه هی.
۳. پیدقییه لسه رمه ژینگه هی پاریزین.
۴. ب پاقریا ژینگه هی و جوانیا باژیران دلسوزیا دیار دکهت.

چالاکى

مامۆستايى ھيژا:

بۆ قوتاييىن خو بيژە ھەكە ھوون وەك قوتابخانە چوونە سەيرانى دى
چەوا ژينگەھى پاريزن. (بکە بابەتە كى دارشتنى)

واتا پەيفان

<u>پەيف</u>	<u>واتا</u>
ساخلەمى	: تەندروستى
بى بايەخ، خەمسار	: كەمترخەم
دەنگە دەنگ، قەلەبالغ	: زاوہژاو
خاويىن	: پاكژ
ھەلبەدى	: بزاقى بکەى

شینى و تازیا شهیدا

شینى و تازیا شهیدا ئەم ژبیر ناکهین چوجار
دی قه کەین تولا نه هنگا وه خته کى زيرين بزار
وان مه غولا راف دبهستن شیرو میړ سهردهنجین
توخم و نقشى وان قه لاندن هەمی گاڤا دپه چنن
تورکا گرتن شیرو میړ چاک دهست پی لی قه یدکرن
کهت بکهت گرتن و کوشتن لب سپییکا خرکرن
رستکا شه نقى بو دانا خه ندقاند پاریز وهلات
شیخ سه عیدی جان فیدا مر ره شه رۆژەك بۆمه هات
ئەو رۆبادی قه بقه بی چو ئاخ و زاری بوون بلند
چوو دلی شییری ژناف مه بی خودان مان دهشت و گوند
بو قییری زیمارو شینی کو وهلات مابی خودان
پۆسیده دلسۆژو خه مگیر هەر هه واری دکهن ئەمان

مه لا ته هایى ماى كورپى شىخ مه زهه رى كورپى شىخ ته هایى ماى یه، ل شواتا سالا
۱۹۲۴ ال گوندی ماى سهر ب ده قه را به روارى ژووريفه ل پاريزگه ها دهوكى هاتيه
دونیاى و ل ۲۵/۱۱/۲۰۰۰ ل باژيړى دهوكى چوو په به ردلو قانیا خودى.

واتا په یشان

<u>په یف</u>	<u>واتا</u>
که ت به که ت	: یه ک به یه ک
رووبادی	: که وی رووباد
ئاخ و زاری	: ناخ و نالییت
غه مگیر	: غه مگین
توخم	: ره گه ز

حەلەبجا شەھید

حەلەبجە قەزایە کا مەزنە دکە فیتە باشووری روژھەلاتا باژیری
سلیمانی و بتنی (شازدە) کیلۆمەتران ژ سنووری ئیرانی دوورە و دکە فیتە
دەشتا شارەزوور. ژلایی باکووریشە چیایی (هەورامان) و ژلایی باشووریشە
(بالامبو) و ژلایی روژھەلاتیشە (شنرو) و ژلایی روژئاڤایشە دەشتا شنرو
شارەزووریا دوور پیچ کری. ناحیین سەر ب قی قەزاییشە (سیروان) و
(خورمال) و (بیارە) و (سەید سادق)ن.

تاخین ب ناڤ و دەنگین حەلەبجە ئەقەنە (پاشا، پیرمەمەد، کانی
عاشقان، جوولەکان، سەرا، کانی قولکە، شەھیدان، مامۆستایان، شیخ
سمایل و هتد....).

حەلەبجە ھەردەم سەنتەری ئەدەب و رەوشنیری بوویە ، چەندین شاعیر و
نقیسەرین وەك (مەولەوی) و (نالی) و (تایەر بەگ) و (ئەحمەد موختار
جاف) و (گۆران) تیدا ھەلكەقتینە ، ھەر وەسا سەنتەری كوردپەرورەری و
شۆرەشین ئیك ل دووق ئیكین كوردستانی بوویە... سروشتی حەلەبجە
گەلەکی جوانە ویی پرە ژباغ و باغچە و دارستان و كانیان و ، كیم بهار ھەنە
بو جوانی و خەمل و رەنگینی و تەناھیی بگەھنە بهارا حەلەبجە .

ئەگەر حەلەبجە خودانا خووقی میژووی بیت و ، ھەندە رووشنیرو
كوردپەرورە تیدا بن وھوسایا جوان و ب خەمل بیت ، بیگومان باجا ئەقانە
دقیت ئەو ھەمی کارەسات و گۆرین ب كۆمین كوردستانی بن ، حەلەبجە
كۆمە كا برینان دلدایە و ناویت بەینە ژبیركرن ، دوماھیک کارەسات ژ
شەھیدبوونا قی باژیریە ، كو روژا ۱۶/۳/۱۹۸۸ بومبارانكرنەكا
درندانە یا كیم وینەدا ھاتە كیمیا بارانكرن و پتر ژ پینج ھزار مروقین
بیگونەھ ب زارۆك و ژن و پیرو جان شەھید كرن و ، پتر ژ (دەھ) ھزاران
برینداربوون و ب دەھان ھزار ژ دەربەدەربوون و ، باژیر ھاتە كاقلكرن ،
ژینگەھ ژ پیسبوو ... ژبەرھندی ژ وی روژی وەرە ھەتا نوکە ئەف باژیرە
ب حەلەبجا شەھید و ھیرۆشیم كوردستانی دەیتە بناقكرن .

حەلەبجە شەھید بوو ، بەلی دقیت وی چەندی ژ بزانی كورنا قی
باژیری بوویە ھەژى سەرفەرازا گەلی مە وەك ناسنامە كا جیھانی كورد
دانەنیاسین بو ھەمی لایەنین جیھانی...

واتا په يقان

<u>په يق</u>	<u>واتا</u>
سه نتهر	: مه لبه ند
تيداهه لکه قتي نه:	لي په يدا بوينه
بخه مل	: جوان، قه شه نگ
بيگومان	: بي شک
باچ	: خووک
جان	: گه نج - جه حيل
دهر به دهر	: مشه خت - په نابهر
هيرو شيما	: باژيره که ل وه لاتي ياباني
سهر فهراز	: سهر بلند

راهینان (۱)

قان بۆشایین ل خواری ب په یقه کا گونجای پر بکه:

۱. حهله بجه بتنی (شازده) کیلومه تران ژسنووری دووره.
۲. ل کیمیا بارانکرنا حهله بجه زیده تر ژ هزار مروقیین بیگونه هاتنه شه هید کرن.
۳. حهله بجه ل روژا ۱۶ ی (۱۹۸۸) هاته کیمیا بارانکرنا.
۴. حهله بجه وه ک ناسنامه کا جیهانی دانه نیاسین بو ههمی لایه نیین جیهانی.

راهینان (۲)

نیشانا (✓) بو رسته یین دروست و نیشانا (X) بو رسته یین خه له ت ژ ئه قیین ل خواری دانه:

۱. کیمیا بارانکرنا حهله بجه ل سالا ۱۹۸۹ روودا.
۲. حهله بجه دکه قیته باشووری روژ ئاقایی باژییری سلیمانی.
۳. باژییری حهله بجه سه نته ری روژنبری و کوردایه تی بوو.
۴. ژ ئه گه ری کیمیا بارانکرنا ژینگه ها حهله بجه و ده و روبه ری و پیسبون.
۵. حکومه تا هه ریما کوردستانی پویته کی مه زن ب ئاقه دانکرنا حهله بجه دده ت.

چالاكى (۱)

قوتاييىن خوشتقى: ل سالا (۱۹۸۸) ى زايىنى، ژبلى حەلەبجە چەند دەقەرین دى يىن كوردستانى ھاتنە كىمیا بارانكرن، ناقى ھندەك ژوان دەقەرەن بنقىسە، ئەگەر پىدقى بوو بلا مامۆستا ھارىكاريا ھەوہ بكتە.

چالاكى (۲)

مەرد مەردانە

قوتاييى خوشتقى: توژى قان پەيقىن ل خوارى ۋەكى نمونا سەرى لىبكتە:

زىرەك

كچ

كور

ژير

مير

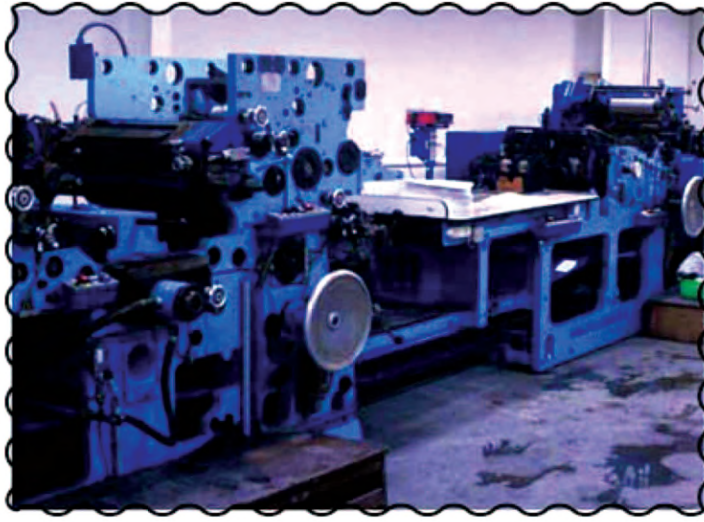
چالاكى (۳)

مامۆستا ب كورتى ل سەر ھىرۆشېما يابانى بو قوتايان باخىت كا چەوال سالا ۱۹۴۵ ى زايىنىدا ب بۆمبا ئەتۆمى ھاتە لىدان و ویرانكرن، بەراوردیە كى ژى بكتە دگەل كىمیا بارانكرنا حەلەبجە ل سالا ۱۹۸۸.

چالاکى (۴)

قوتابیین خوشتقی: داخوازی ژمامۆستایی خو بکهن کو ب
سه ره دانه کی رابن بو حه له بجا شه هیدو بینه میقانیین ئیک ژ قوتابخانیین
وی باژیکی و ژ نیزیکه گورین شه هیدان و ده قهرین ویران کریین حه له بجا
شه هید ب چاقین خو بینن و پاشی هه ر ئیک ژ هه وه دارشته کی لسه ر
حه له بجا شه هید بنقیسن.

كاغەزو چاپكارى

مرۆقى ب هزاران سالان بەرى ژ داىكبونا عيسا پيغەمبەرى (س. ل) نقيسين دزاني، نقيسين ژى ب چند قوناغان دەر بازبوييه، هەر قوناغە كى ژى دەمە كى دوورو دريژ بۆراندییە، مرۆقى نقيسينىن خو لسەر قالبين هەريى دكۆلان و پاشى ريكوپيىك دبرين و هشك دكرن و هەلدگرتن. و ب قى رەنگى هيدى هيدى ئەف قالبين هەنى كۆم دكرن و پەرتووك و تۆمارو پەرتووكخانه ژى چيدكرن. پەرتووكخانا ئاشوور پانيپال ل دولاً دووزيدا (ميسوپۆتاميا) ئيىكەمين پەرتووكخانه بوو دمىژوویدا.

هزار سالان بەرى ژ داىكبونا عيسا، ميسرى ب سەر بەلگين هەلبوون و ديت ب كير نقيسينى دەين، ئەقبا هاتن بالۆلكين

بەر پەران ژى چيكرن كو وه كى كاغەزى بوون.

گيا چيسيلكى هەردوى چاخيدا رۆمانى و يونانيان لسەر تەختە كى شەماكرى دنقيسى و پيستی تەرش و كەوالى بكارديننا، بەلى كاغەز ل چينى پەيدا بوو، پاشى ب ئيخسیركرنا چند كرىكارين كارگەها چيكرنا كاغەزى

ل باژیری، چیکرنا کاغہزی گہہشتہ باژیری سہمہرقہندو پشتی دہمہ کی گہہشتہ بہغداو دیمہشقی۔ پشتی سالاً ۱۱۹۰ی زایینی گہہشتہ فہرہنساو ہندہک وہلاتین دی بین تہورپی۔

چیکرنا کاغہزی بوویہ ہوکاری وی چہندی کو دەست ژقالبین ہہری و تہختین شہماکری و پیستی تہرشو کہوالی بہیتہ بہردان بو بکارئینانا نقیسنی، چونکی بکارئینانا کاغہزی ب ساناہی و باشترہو ہہلگرتنا وی ژ ریکو پیکتہ۔

دہسپیکا پیداکرنا چاپی ژی ژلای چینیان قہبوو، دہمی کوچاپین خو ددانانہ سہر تہختہ دارہکی و پیتین خو ژ دارو ہہری چیدکرنو دشیان ژ جہہ کی بو جہہ کی دی قہگو ہیژنو چاپبکہن۔

بہلی چونکی زمانی چینی یی گرانہو پیتین وی گہلہکن، تہقہبوو تاستہنگ دریکا بہلاقہبوونا چاپیدا ہہتا سہدی پازدی یی زایینی، تہوبوو (گوتینبہرگ)ی تہلمانی ل سالاً (۱۴۴۰)ی شیا ب سہرپیتین چاپی ہہلبیت بو چاپکرنی، و پاشی مہکینا چاپی چیکرو پہرتووکا ئینجیلا پیروزی چاپکر۔

تہف دەستکہفتی مہزن د دہمہ کی کیمدا ل جیہانی بہلاقہبوو۔ تہقرو ب ریکا پیشکہفتنا زانست و پیزانینان شیان مہکینہ کا چاپی یا وہسا چیبکہن کو دہمہ کی کیمدا ب ہزاران بہرپہران ب جوانترین وینہو نیگارو نقیسنی و نازکترین جوڑی کاغہزی چاپ بکہن۔

تاشکرایہ کو مروّف و شیانین وی بین ہزری، نقیسنی ژسہر قالبین ہہری گہہاندہ نووترین نامیری چاپکرنی و باشترین جوڑی کاغہزی۔

واتا په یفان

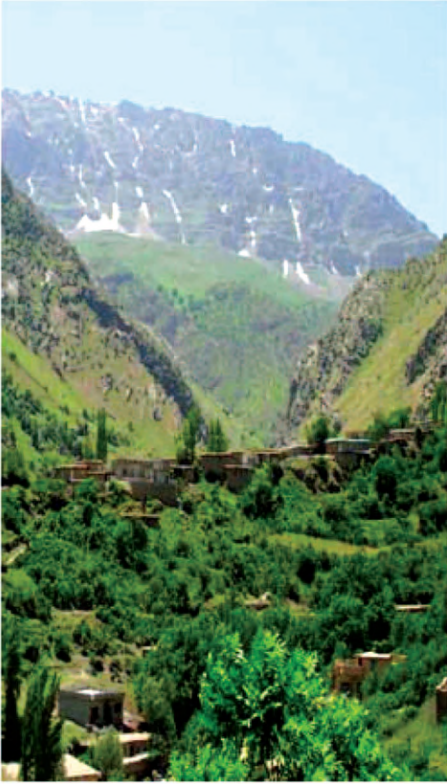
<u>په یف</u>	<u>واتا</u>
چاپکاری	: چاپمه نی
قالب	: لښه
چاخ	: سه رده م
ته رش و که وال	: گیانه وهر، په ز و بز
سه ره لدان	: راپه رین
تاسته نگ	: ریگر

راهینان

به رسقا فان پرسیاران بده:

۱. په رتوو کخانه د که قندا چه وا پیکهاتیه؟
۲. نیکه مین په رتوو کخانه دمیترووییدا کیژان بوو؟
۳. تهری نقیسین ژ بهری وهره ب فی شیوه یی نوکه بوو؟
۴. کی به لگین پوزه لئی بو نقیسینی بکارئینان؟
۵. مروّف و شیانیین وی یین هزری گه هشتنه چ؟

مخابن بو جهی کوردا

مخابن بو جهی کوردا

نهو لی بویه ئیقاری

ههتا ئه قرۆ دخه و دامان

بسهرداهات شهقا تاری

جهی میرا جهی شیرا

جهی دینداری و خیرا

جهی نامووس و قاقیرا

نهو که فتینه بن باری

بهری ئه قرۆ جیهانگیربوون

ملووک و حاکم و میربوون

خۆدان حوکم و چهک و شیربوون

ژ ئه صلی عنصری تاری

"ئه حمه دی نالبه ند"

ئه حمه دی نالبه ند: کوپۆ ئه مینی نالبه ند ه ل سالآ ۱۸۹۱ زایینی ل گوندی (بامه پنی) سهر ب پارێزگه ها دهۆکی هاتیه دونیایی و ل (۹)ی ئه یلوونا سالآ (۱۹۶۳) زایینی ب دهستی خۆ ل گوندی (خشخاشا) خۆ کوشت ل ده قه را به رواری ژووری هاته قه شارتن.

ریژمانا کوردی

وہرزیٰ ئیکئ

رسته

۱. ههولير پايتهختى ههريما كوردستانيه.
۲. ئەحمەدى خانى ھۆزانفانەكى مەزنبوو.
۳. تۆ ئەركى خۆ جوان بنقىسه.
۴. پيشمه رگه بهرگريى ژ كوردستانى دكەت.
۵. باژيرى زاخۆ دىمكەفیتە سەر رووبارى خابوور.

بەرچاڤكرن:

قوتابییى خۆشتقى: ئەگەر ب ھوورى بنیرینه گۆتنین سەرى دى بینین
ھەر ئىك ژوان نمونان ژ چەند پەيقان پیکدھیّت و ھەر پەيقەكى واتایەکا
تایبەت ھەيەو مەبەستەکا سەربەخۆ ددەت، ھەر وەسا پەيقین ھەر
نمونهكى ھەمی پیکفە واتایەکا تەواو دبەخشن.

پیناسە:

رسته ژ چەندە پەيقان پیکدھیّت و پیکفە واتایەکا تەمام د دەت ب
ھیمایەکا گونجای ب دوماھى دەیت (خال، نیشانا پرسيارى، نیشانا
مەندەھۆشیى)

راهینان (۱)

ژان رستان هه لوه شینه و بزانه هه ر ئیک ژوان ژ چهند په یقان پیکهاتییه .

۱. شقان په زی بو چهری د بهت .
۲. نه سرین گولان د چینیت .
۳. پیشمه رگه کوردستانی ژ دوژمنان دیاریزیت .
۴. گوندی په نیری ژ شیری چیدکه ن .
۵. به فر ل زفستانی د باریت .

راهینان (۲)

ژان رستان ب په یقه کا گونجای پر بکه :

۱. بابی من بو ئاکری .
۲. شیرینی نفیسی .
۳. زه فیی دکیلیت .
۴. ماموستا دخوینیت .
۵. کوردستان کوردانه .

راهینان (۳)

هه ر په یقه کی ژقان په یقان درسته کیدا بکاربینه :
(دکه لیت ، نیگار، هه فیر، باژیر، نه ورۆن).

راهیتان (۴)

رستا نه تمام	رستا تمام
بهارو گولو گیا	بیریقان بزنی ددوشیت

توژی رسته یا تمام ژ رسته یا نه تمام جودا بکه:

۱. قوتابی زیره ک.
۲. چیرۆک نفیسین هونه ره.
۳. مه تین چیا به کی.
۴. قوتابی ئه رکی خو دنقیسیت.
۵. هه لزی کراسه کی زهر کری.

راهیتان (۵)

ژ فی نفیسنا خواری چوار رسته یان بینه ده ر:

نه ورۆز سه ری سالآ کوردییه، ریکه فتی ۲۱ ئه یفا ئادارییه، رۆژه کا پیروژه چونکی نیشانا خه باتا ملله تی کورده دژی زورداریی، له وا بوویه جه ژنه کا نه ته وهیی، هه ر کورده ک شانازیی ب نه ورۆزی دکه ت، جه ژنا نه ورۆزی سی رۆژن، ل جه ژنا نه ورۆزی خه لک دچنه سه یرانان و ئاهه نگان دگیړن. نه ورۆز ده سپیکا بهارییه، زقستان بار دکه ت و بهار باری خو ددانیت، دهشت و چیا، دۆل و نهال و به ته ن هه می پیکفه بیهنا به هشتی ددهن.

جورين رستهيان

۱. نازداري نامهك بۇ دايكا خو نقيسى.
۲. كي چوو زاخو؟
۳. پهروين شيري فه خو.
۴. دهوك چهندا خوشه!

به رچاكرن:

- بنيره رستهين سهرى، هر ئيكي واتايه كا تمام ههيه، بو مه به سته كا
جودا بكار هاتييه، ب هيمايه كا گونجاى ب دوماهى هاتييه:
- رسته يا ئيكي: راگه هاندنه كي دگه هينيت.
 - رسته يا دووي: پرسيارهك ده ريارى كه سه كي دكه ت.
 - رسته يا سيي: داخوازييهك تيدايه.
 - رسته يا چواري: مهنده هوشيه كي ديار دكه ت.

پیناسہ:

رستہ ژ لایّی دہر برینیقہ چوار جوّره:

۱. رستہ یا راگہ ہاندنیّ: رستہ یہ کہہ راگہ ہاندنہ کیّ دگہ ہینیت و ل دوماہیّ خالک دہیتہ دانان.
۲. رستہ یا پرس: رستہ یہ کہہ پرسیارہ ک پیّ دہیتہ کرن و ل دوماہیّ نیشانا (?) پرسیارّی دہیتہ دانان.
۳. رستہ یا داخوازی: رستہ یہ کہہ داخوازیہ ک پیّ دہیتہ کرن و ل دوماہیّ خالک دہیتہ دانان.
۴. رستہ یا مہندہ ہوشیّی: رستہ یہ کہہ مہندہ ہوشیّیہ کا تیدایہ و ل دوماہیّ نیشانا مہندہ ہوشیّی (!) دہیتہ دانان.

راہینان (۱)

بو ہر جوّره کیّ ژ جوّریں رستان نمونہ کیّ بینہ و نیشانا گونجای بو

دانہ .

راهینان (۲)

ئەف رسته یین ل خواری بۆ چ مه به ست بکار هاتینه:

۱. ب هه فکاری و برایه تی دی سه رکه فین.

۲. ئەف خامه یی کئییه؟

۳. فیره چند جهه کی خوشه!

۴. ئەی لاوی کورد ژ خه و رابه.

راهینان (۳)

قان رسته یین پرسیا ری بکه رسته یین راگه هاندنی:

۱. کهنگی سه رهلدانا ملله تی کورد ده ست پیکر؟

۲. کی کۆمارا کوردستانی ل مه هاباد دامه زراند؟

۳. سال چند هه یفه؟

۴. روژی چند جاران ددانین خو دشوی؟

۵. ناخی قوتابخاناته چیه؟

راھینان (۴)

ڦان ڦالاهيان ب په يڦه ڪا پرس پر بکه:

۱. رووباري ديڄه ل هافيني رادبيت؟
۲. ههنگ د دا دڙيت؟
۳. ڪه لا دمدم نأفا ڪريه؟
۴. گهنم دهيتته چاندن؟
۵. باران دباريت؟

راھينان (۵)

د- سپيڏي دي چمه ميڙگه سؤر. (کهنگي)

ب- کهنگي دي چيه ميڙگه سؤر؟

توڙي ڦان رستهين ل خواري ب په يڦا دناڦ ڪفانيدا وهك ويٺه يي (ب) ليککه:

۱. تري ل بازاري دهيتته فروشتن. (ل ڪيڦه)
۲. باران زڦستاني دباريت. (کهنگي)
۳. بههاران گڙوگيا دهر دکه ڦيت. (چ)
۴. نأفان ب ڪوردي دئاخڦيت. (ڪي)
۵. نه ڦي بفروشم باشتره. (ڪيڙڪي)

رسته

نيهاد - كار

۱. بهار وهرزهكي خوشه.
۲. نيړگز گوله كا جوانه.
۳. هاژه كچه كا زيره كبوو .
۴. گاره چيايه كي بلنده.
۵. زاويته هافينگه هه كا فينكه.

به رچاڅكرن:

ئه گهر بنيړينه رستين سهرى دى بينين په يقين:
(بهار، نيړگز، هاژه، گاره، زاويته) ناڅن و په سنه دارن (سيفه تدارن) و
وان هيچ كاره ك ئه نجام نه دايه، له وا دبيژنى نيهاد.
ههر وده سا په يقين (خوش، جوان، زيره ك، بلند، فينك) هه قالناڅن ب
هاريكاريا كارى نه ته مام په سنا (وه سفا) ناڅين پيش خو دكهن.

پيناسه:

۱. نيهاد: په يقه كا بناغه ييه (بنچينه ييه) درستيدا (ناڅه يان جهناڅه)
سيفه تداره و كارى رستى كاره كي نه ته مامه.
۲. كارى نه ته مام: (ه، بوو، ديت) ژ ژيدهرى بوون دهينه وهرگرتن.

راہینان (۱)

ہر ناقہ کی ژقان ناغان درستہ کیڈا بکار بینہ ب مہرجہ کی نیہاد بن:
(دؤشاف - سیلاف - کوردستان - چنار - خابوور).

راہینان (۲)

ژان کاریں نہ تہ مام درستہ یاندا بکار بینہ:
(۵، بوو، دی بیت)

راہینان (۳)

ژان قالاہییان ب ناقہ کی پر بکہ:

۱. ہوزانقانہ کی کورد بوو.
۲. ئەقہ یہ.
۳. چیاہ کی بلندہ.
۴. دی بیتہ ئەندازیار.
۵. میژوو نقیسہ کی کوردہ.

راسته

بکەر - کار

۱. ئاشنا ئەرکی خو دنقیسیت.
۲. مامۆستا ریژمانی راقه دکهت.
۳. فەرهاد هات.
۴. باپیر كهفت.

به رچاكرن:

بنیڤه رسته یین سهری په یقین (ئاشنا، مامۆستا، فەرهاد، باپیر) ناخن و هەر ئیکی ژوان کاره کی ئه نجامدای، لهوا دبیزنه قان په یقان بکەر. هەر وهسا درسته یین سهریدا په یقین (دنقیسیت، راقه دکهت، هات، كهفت) کارن کو بکهران ئه نجامداینه د ده مه کی دیارکریدا.

پیناسه:

۱. بکەر: په یقه کا بناغه ییه (بنچینه ییه) درسته ییدا، کاره کریه یان دی کاره کی كهت یان کاره ک دایه پال.
۲. کار: په یقه کا بناغه ییه (بنچینه ییه) درسته ییدا، کریاره کی نیشا د دهت و د دهته و پال کهسه کی یان تشته کی دده مه کی دیارکریدا.

راهینان (۱)

بکهری ژفان رسته یین خواری بینه دهر:

۱. ره زفان میوان دکه زیخیت.
۲. نازاد ل سلیمانیه دژیت.
۳. هاژه ل زاخو دخوینیت.
۴. جووتیار زه قیه دکیلیت.
۵. دانا چوو باژیره رانییه.

راهینان (۲)

کاری ژفان رسته یین خواری بینه دهر:

۱. شه قینه دستکه کی گولان کپی.
۲. من ریزان دیت.
۳. دایکا من هه قیری دشیلیت.
۴. خوشکا من دی نانی پیژیت.
۵. ره وشه نی فراقین خوار.

راهینان (۳)

بکه رو کاری ژقان رسته یین خواری بینه دهر:

۱. خوناف دی ته شیئی ریسیت.

۲. من نیگارہ کی رہنگین کری.

۳. کاوہ تری دچنیت.

۴. نیرگز ئافی قہ دخوت.

۵. شہنگی پرچا خو شہ کر.

راهینان (۴)

قان قالاہییان ب بکہ رہ کی پر بکہ:

۱. یارییان دکہ ت.

۲. مالی دمالیت.

۳. گوشتی دفروشیت.

۴. هیکان دکہ ت.

۵. فری.

ته مامکهری بکهری

۱. به لگی داری وهریا.
۲. کوری من هات.
۳. خوشکا شقانی نقست.
۴. شووشا په نجهری شکهست.
۵. قوتابیین مه چوونه سهیرانی.

به رچا فکرن:

ته گهر بنییرینه رسته یین سهری دی بینین:

۱. په یقین (به لگ - کور - خوشک - شووشه - قوتابیین) په یقین بناغه یینه (بکهرن).
 ۲. په یقین (وهریا - هات - نقست - شکهست - چوونه) په یقین بناغه یینه (کارن).
 ۳. تهو په یقین دناقبهرا بکهر و کاریدا ته مامکهرین بکهرینه درسته یین سهریدا.
- درسته یا ئیکیدا نامرازی خستنه سهرا (دانه پال) (ی) په یقا (دار) ب په یقا (به لگ) فه گریدهت و دیژنه په یقا (دار) ته مامکهری بکهری.

ههروهسا ب هه مان شیوه په یقا (من) درستا دوویدا دهیته
راځه کرن و دبیته ته ماکه ری بکه ری.

— درسته یا سییدا ئامرازی خستنه سهر (دانه پال) (ا) په یقا (شقان) ب
په یقا (خوشک) څه گریده ت و دبیتنه په یقا (شقان) ته ماکه ری
بکه ری.

ههروهسا ب هه مان شیوه رسته یا چواری دهیته راځه کرن و په یقا
په نجر دبیته ته ماکه ری بکه ری.

— رسته یا پینجیدا ئامرازی خستنه سهر (دانه پال) (ین) په یقا
قوتابیین ب په یقا (مه) څه گریده ت و دبیتنه په یقا (مه)
ته ماکه ری بکه ری.

پیناسه:

ته ماکه ری بکه ری: ټه و په یقه د رسته ییدا دایه پال ناڅه کی یان جهناڅه کی

ب هاریکاریا ئامرازین دانه پال:

(ی) بو ره گزی تاکی نیړ.

(ا) بو ره گزی تاکی می.

(ین) بو ره گزی نیړو می بین کو.

راهيتان (۱)

تہمامکھری بکھری	بکھر	رستہ
من	کوتر	کوترا من فری

توڑی وہک نمونا سہری تہمامکھری بکھری ژٹان رستین خوارى
بينه دهر.

۱. کہوی مه رهقی.
۲. دهرگه هی پۆلی قه بوو.
۳. ئاقا روبری رابوو.
۴. بارانا بهاری تاف تاف دباریت.
۵. مامۆستایین مه هاتن.

راهيتان (۲)

ژان قالاھییان ب تہمامکھری بکھری پر بکه:

۱. بهفرا هلیا.
۲. سهرما نهما.
۳. بهلگین وهریان.
۴. باغچی بشکفت.
۵. بهرخى دبارینیت.

راهینان (۳)

هه ر په یفه کی ژفان په یقان درسته کیدا بکاربینه ب مه رجه کی بینه

ته مامکه ریڼ بکه ری:

(مه، دهوک، گاره، گوند، شیرین).

كار

۱. (هيمن) ى چىرۆكەك نقيسى.
۲. شيرين دى گۆفارى خوينيت.
۳. كورى من فراقين خوار.
۴. مامز گىاي دخوت.
۵. كارهبى جاده روونكر.
۶. ههلز روونشت.

به رچاكرن:

دزمانى كورديدا رسته بى كار نابيت، دقان رسته يين سهريدا پهيئين
(نقيسى - دى خوينيت - خوار - دخوت - روونشت - روونكر) كارن،
روودانا كرياره كى ددهمه كى دياركريدا نيشامه ددهن، ژلايى كه سه كى يان
گيانه وه ره كى يان تشته كى دهينه ئه نجامدان.

- درستايى كاري (نقيسى) ددهمى بوريدا دايه پال بكهري
(هيمن).

- درستايى كاري (دى خوينيت) ددهمى بوريدا دايه پال
بكهري (شيرين).

- درستايى كاري خوار ددهمى بوريدا دايه پال بكهري
(كور).

- درستە يا چوارىدا كارى (دخۆت) د دەمى نەبۆرىدا دايە پال بگەرى (مامز).
- درستە يا پىنجىدا كارى روونكر د دەمى بۆرىدا دايە پال بگەرى (كارەب).
- درستە يا شەشىدا كارى روونشت د دەمى بۆرىدا دايە پال بگەرى (هەلز).

پىناسە:

كار: پەيقەكە كرىارەكى ددەتە پال كەسەكى يان تىشتەكى ددەمەكى ديار كرىدا.

كار ژ لايى دەمىقە دىتە دوو جۆر:

۱. بۆرى.

۲. نەبۆرى

نەو
داھاتى

راہینان (۱)

پینج رستہ یان بینہ پاشی کارین وان دیار بکہ .

راہینان (۲)

ئەقان قالاهیین خواری ب کاره کی گونجای پر بکہ :

۱. ل زفستانی به فر
۲. من شەش شتل دناق باغیدا
۳. من کیلویہ کا تری
۴. پەری جلاکان
۵. وان پەرتووکا ریژمانی

راہینان (۳)

ھەر کاره کی ژقان کاران درستە کییدا بکاربینہ :

(بری - دی نقیت - تراشی - گرت - دچیت)

ده مين كارى

١- كارى بۆرى:

١. ئەفرازى گولەك چاند.
٢. ئەفرازى گولەك دچاند.
٣. ئەفرازى گولەك چاندبوو.
٤. ئەفرازى گولەك چانديه.

به رچاكرن:

ئەگەر ب ھوورى بنيرينه رستهين سەرى دى بينين پەيقين:

(چاند، دچاند، چاندبوو، چانديه) ھەمى پەيقين بناغەيينە كرىارەك

داينە پال كەسەكى و دپيش ئاخافتنيدا رووداينه، دپيژنى كارى بۆرى.

(چاند) كارى بۆرى سادەيه، ھىچ نيشانەيەك وەرنەگرتييه. جۆرين

دى ژوى ھاتينه وەرگرتن. بۆرى بەردەوام نيشانا (د) و بۆرى

دوور نيشانا (بوو) و بۆرى تەمام. پاشگرى (ييه) وەردگريت ئەگەر

كارى بۆرى ب پيتەكا نەبزوين ب دوماھى ھاتبيت. بە ئى ھەكە كارى

بۆرى ب پيتەكا بزوين ب دوماھى ھات ، كارى بۆرى تەمام دى

(يە) وەرگريت، وەك: - كىلا ، كىلايە ، چوو ، چوويە

پیشگر	کاری رابووری	پاشگر	کاری رابووری	جوڑی وی
—	چاند	—	چاند	سادہ
د	دچاند	—	چاند	بہردہ وام
—	چاندبوو	بوو	چاند	دوور
—	چاندیہ	یہ	چاند	تہواو

دہمین کاری بوری:

۱. کاری بوری سادہ
۲. کاری بوری بہردہ وام
۳. کاری بوری دوور
۴. کاری بوری تہمام

پیناسہ:

کاری بوری: کارہ کہ کریارہ کی ددہ تہ پال کہ سہ کی یا تشتہ کی

ددہ می بوریدا.

راهینان (۱)

کاری بۆری ژقان رسته یان بینه دهر و جۆری وی دیار بکه:

۱. ئەف په رژانه سۆت.
۲. ئەوی باژپیری ئامه د دیتییه.
۳. دەمی ئە زهاتیم ئەو چوو بوو.
۴. دوهی باران دباری.

راهینان (۲)

د- فری.

ب- فرییه، فریبوو، دفری.

توژی قان کاران وهك نموونا (ب) لیبکه:

(بر، چوو، هیرا، شکاند)

راهینان (۳)

هه ر کاره کی ژقان کارین بۆری درسته کیدا بکاربینه:

(چاندییه، کیلایه، شیلا، نقستبوو، دخواند)

راهیتان (۴)

بکه رو کاری ژقان رسته یین خواری بینه دهر:

۱. جووتیار لسهر کانیی روونشتبوو.

۲. پهروینی زاد لینا.

۳. ژیمانئ کراسئ خو دورییه.

۴. گوشت فروشی گوشت فروشت.

۵. باغه وانی گوله ک چاند.

راهیتان (۵)

د - فری

ب - نه فری، نه فرییه، نه فریبوو، نه دفری.

توژی فان کارین بووری وه ک نموونا (ب) لیبکه:

خواند، کری، نقست

دهمین کاری

کاری رانه بووری

(نهۆ و داھاتی)

۱. ئهركين خو دئ نقيسم.

۲. ئهركين خو دنقيسم.

به رچاكرن:

ئەگەر ب هورى بنيرينه رسته يين سه رى دئ بينين كارين (دئ)،
نقيسم، دنقيسم).

كرياره كئ نيشاددهن كو ددهمئ ئاخافتني دا يان پشتي ئاخفتني روو
ددهن.

- درسته يا ئيكي دا كاري (دئ نقيسم) بو دهمئ پشتي ئاخفتني
روودهت چونكي (دئ) نيشانا كاري داھاتييه له وا دبيري ئي كاري
نه بووري بو دهمي داھاتي.

- درسته يا دووي دا كاري (دنقيسم) بو دهمئ نهۆ دگه ل ئاخافتني
روودهت چونكي (د) نيشانا كاري نهۆيه، له وا دبيري ئي كاري
نه بووري بو دهمي نهۆ.

پیناسه:

کاری نہ بوری: کاره که که سهک ددهمی ئاخفتنیدا یان پستی

ئاخفتنی دکت یان دکه فیته پال که سهکی یان تشته کی.

راهینان (۱)

کاری نہ بوری ژ فان رسته یاندا بینه دهر:

۱. ئازاد دی چیته سهیرانی.
۲. ب شهقی زوو دنقم سپیدی زوو رادیم.
۳. ره قهند ل کارگه هی کار دکت.
۴. ئەز چیرۆکه کی دخوینم.
۵. هاقین تری دخوت.

راهینان (۲)

هه ر کاره کی ژ فان کارین نه بوری درسته کیدا بکارینه:

(دادگرم، دی چینیت، دادقوتیت، دی نمینیت، دشوت)

راهینان (۳)

ئەقان کارین نەبۆری بکە کارین بۆری:

(دئ چم، دتەحسیت، دنقیت، دئ بەخشیت، دخۆت، دئ ئاقدەت،

ژبەردکەت)

راهینان (۴)

د- دئ چم.

ب- ناچم.

ئەقان کارین خواری وەک نموونا (ب) بکەنەری:

دئاخقیت، دمالن، دئ چینیت، دشیلین، هەلدگرم، دتراشیت،

پیشدکەقیت.

راهینان (۵)

هەر کارەکی نەبۆری هەیه دەربینە:

گوندى زقستانى لىبەر بەرۆژگان دروونن، دەرباری کاروباری خو

دئاخقن، ژنھۆ وئقە ب ئامیرین نوو زەقئین خو دئ کیلن و ئاقدەن و

دچینن، گوندى ژ دەست دەربەگان رزگاربوون، میری دەستی وان دگریت

دا پیش بکەقن.

وهڙي ڊووي

کاری داخواری

۱. زاروکینو بخوینن.
۲. ئەوی پهنجهری دا ئیخه.
۳. دەست و چاقین خو بشۆ.
۴. شەفی زوو بنقه.
۵. لاوان خەباتی بکهن.

به چاقرن:

ئەگەر بنییرینه په یقین (بخوینن، دائیخه، بشۆ، بنقه، بکهن).
دی بینین کارن و پشتی ئاخفتنی یه کسه ر داخوارییه ک پی دهیته کرن
له وا دبیرنه وان کاران (داخواری).

پیناسه:

کاری داخواری: کاره که داخوارییه ک پی ژکه سی دووی (تاک یان
کۆ) دهیته کرن کو ئیکسه ر پشتی ئاخفتنی بکهت.

راھینان (۱)

کاری داخواری ژقان رسته یین خواری بینه دەر:

۱. نەسرین وەرە، روونە.
۲. ھاریکارییا ھەژاران بدە.
۳. زەقییان بکیلن و گەنمی بچینن.
۴. نەورۆزی جلیکن جوان لبر خو بکەن.
۵. ھەرە وانا خو بخوینە پاشی بنقە.
۶. ددانین خو جوان بشۆن.
۷. دەسمالە کا پاقر ھەلبگرە.

راھینان (۲)

قان قالامییان ب کارەکی داخواری پر بکە:

۱. سپیدەیان وەرزشی.....
۲. شیرى زارۆکی.
۳. ھوون بو بادینان.
۴. وانەیا خو
۵. ئاھەنگەکی.....

راهیتان (۳)

د - بکړه

ب - نه کړه

توژى فان کارين خوارى وهک نموونا (ب) ليککه:
(بفرؤشن، بخو، دابهزه، بنقيسن، ئاقابکهن، بريسه).

راهیتان (۴)

د - چاند

ب - دچينيت، بچينه

توژى فان کارين خوارى وهک نموونا (ب) ليککه:
(وهگرت، خواند، کهفت، راوهستا)

کار کارى تینه پەر – کارى تپهر

-ز-

۱- فەرهاد هات.

۲- زارۆك نفست.

-ب-

۱- جووتيارى زهقى كیلا.

۲- دلوقان نانى دخوت.

به رچاڭكرن:

۱- نه گهر بنیرینه رسته یین پشكا (ئ) دى بینین هەر رسته یه ك ژبكه رى و كارى پیکدهیت، كار بتنى واتایا رسته یی ته مام دكه ت، بیى ئه رك ژبكه رى تپهر ببیته سهر كه سه كى یان تشته كى دى، ژبه ر هندى دبیرنى كارى تینه پهر وه كى (هات، نفست).

۲- نه گهر بنیرینه رستین پشكا (ب) دى بینین هەر رسته یه ك ژبكه رى و بهركارى و كارى پیکدهیت، ئى كارین (کیلا) و (دخوت) نه شیایینه بتنى واتایا رسته یان ته مام بکه ن، ئى پیدقى ب په یقه كا دى هه یه وه كى په پقا (زهقى) درسته یا ئیکیدا و په یقا (نان) درسته یا دوویدا كو دبیرنى (بهركار) له وا دبیرنه قان کاران (کارى تپهر).

بنیره قى خشته ی:

کارى تپهر		
کار	بهرکار	بکه ر
کیلا	زهقى	جووتيارى
دخوت	نانى	دلوقان

کارى تینه پهر		
کار	بهرکار	بکه ر
هات	_____	فەرهاد
نفست	_____	زارۆك

پیناسه:

- ۱- کاری تینه پەر: ئەو کاره درسته ییدا پیدقی ب بکهری هه بیت و پیدقی ب بهرکاری نه بیت بۆ تهمام کرنا واتایا رسته یی.
- ۲- کاری تیپەر: ئەو کاره درسته ییدا پیدقی ب بکهری و بهرکاری هه بیت بۆ تهمام کرنا واتایا رسته یی.

راهینان (۱)

کاری تینه پەر و کاری تیپەر ژ قان رسته یان بینه دهر.

- ۱- ئەزل کوردستانی دژیم.
- ۲- شیر که لی.
- ۳- کوردان دوژمن به زانند.
- ۴- مریشک هیلکان دکهت.
- ۵- رزگار روونشت.
- ۶- زاپۆک دکه نیت.

راهینان (۲)

قان بۆشاییان ب قان کاران پربکه:

هه پرفت، زا، رشت، باری

- ۱- دهو.....
- ۲- خانی.....
- ۳- کانی.....
- ۴- باران.....

راهینان (۳)

- قان بۆشاییان ب قان کارین تیپه پرپریکه.
(دیت، دکهت، دخوینیت، دپاریزیت، دچینین)
۱- باوهر وهرزشی
۲- من نازاد
۳- ئەم گولان
۴- کاوه رۆژنامی
۵- پیشمه رگه کوردستانی

راهینان (۴)

- د: فپی
ب: فراند
قان کارین خواری وهك (ب) لیبکه:
(کهلی، باری، ههرفت، زقپی)

تەمامكەرى كارى

۱. شيرىنى فراقىن خوار.
۲. مريشكى ھىكەك كر.
۳. دلۇقان ل دھۆكى دژىت.
۴. ئاراس ژ زاخۇ ھات.

بەرچاڭكرن:

ئەگەر بىنيرىنە رستەيىن سەرى دى بىنن پەيىن:
(فراقىن، ھىكەك، ل دھۆك، ژ زاخۇ) تەمامكەرىن واتايا قان كارانە
(خوار، كر، دژىت، ھات).

پىناسە:

تەمامكەرى كارى: پەيىقەكە واتايا كارى تەمام دكەت.

راهینان (۱)

تہ مامکہریٰ کاری ژفان رستہ یان بینہ دہر:

۱. دایکا من نانی دبیزیت.
۲. مامؤستاییّ مه رۆژنامیّ دخوینیت.
۳. شیرین ئافیّ ژ رووباری دئینیت.
۴. خوشکا پہروینیّ دلاندکیّدا نفست.
۵. کورپیّ سہ گفانی ل زانکویّ دخوینیت.

راهینان (۲)

ہەر پہیّفہ کیّ ژفان پہیّقان درستہ کیّدا بکاربینہ ب مہرجہ کی بینہ

تہ مامکہریٰ کاری:

(پہرتووک، خامہ، قوتابخانہ، ترومبیل تیشٹ)

راهینان (۳)

فان فالاهییان ب فان پہیّقان پر بکہ:

ئہ ی رہقیب، گیا، نہخشہ، زہفی

۱. بہرخ ی دخوت.
۲. ئەندازیار ی دکیشیت.
۳. قوتابی سروودا دبیزن.
۴. جووتیار ی دکیلیت.

ئامرازىن دانەپال (خستەسەر)

۱. كورى من چوو قوتابخانى.
۲. كچا من بووكەك كرى.
۳. زارۆكىن قوتابخانى چوونە سەيرانى.

بەرچاكرن:

ئەگەر ئەم بنىرپىنە رستەيىن سەرى دى بىنين:

۱. درستەيا ئىكىدا ئامرازى (ى) پەيقا كوپ دايە پال پەيقا من ئانكو
(ى) ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى نىرى تاك.
۲. درستەيا دوويدا ئامرازى (ا) پەيقا كچ دايە پال پەيقا (من) ئانكو
(ا) ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى ميبى تاك.
۳. درستەيا سىييدا ئامرازى (ين) پەيقا زارۆك دايە پال پەيقا
قوتابخانە ئانكو (ين) ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى نىرو ميبى كو.

پىناسە:

- ئامرازى دانەپال: نافەكى ددەتەپال نافەكى يان جەناقەكى.
ى : ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى نىرى تاك.
ا : ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى ميبى تاك.
ين : ئامرازى دانەپالە بو رەگەزى نىرو ميبى كو بن.

راهینان (۱)

ئامرازین دانە پال ژقان رسته یان بینه دەر.

۱. کۆترا سپی فری.
۲. سهگی رهش رهوی.
۳. بزنا من چهری.
۴. کهوی زۆزانا دقه بیت.
۵. دراقی سپی بو رۆژا ره شه.
۶. سیقین به روارییان بکره.

راهینان (۲)

قان قالا هییان ب ئامرازه کی دانە پال ژئه قین ل خواریی پر بکه:

ی، ا، ین

۱. سەر مروقی نه ئیشیت هه وجهی دهر سوکی نینه.
۲. هه تا نیف دهستی رهش نه بیت تام
دهقی خوش نابیت.
۳. زارۆک من نقستن.
۴. پیشمه رگه مه به رگریی ژ کوردستانی دکهن.
۵. ئە ز ل باژیر دهۆک دخوینم

ئامرازين په يوه ندى

۱. بالنده ب دوو شاپه ران دفرپيت.
۲. خوون ژ دلى دچيته له شى.
۳. زاروڪ ل باغچى ساقايان فيردبيت.
۴. كه وهكى بو من بكره.
۵. ماموستا وهك بابى مروقييه.
۶. هه تا نيڅا دهستى رهش نه بيت تا مادهقى خوش نابيت.

به رچا كرن:

ئه گهر بنيرينه رسته يين سه رى دى بينين:

۱. ئامرازي (ب) په يوه ندى رسته يا ئيكيډا نيشامه ددهت كو بالنده ب دوو شاپه ران دفرپيت نه ب تشته كى دى.
۲. ئامرازي (ژ) په يوه ندى رسته يا دوويډا نيشامه ددهت كو خوین ژ دلى دچيته له شى نه ژ چ جهين دى.
۳. ئامرازي (ل) په يوه ندى نيشامه ددهت كو زاروڪ ل باغچى دخوينيت نه ل چ جهين دى.
۴. درست چواريدا ئامرازي (بو) په يوه ندى نيشامه ددهت كو كه وهكى بو من بكره نه بو كه سه كى دى.

۵. درسته یاپینجیدا ئامرازی (وهک) په یوه نندی نیشامه ددهت کو
ماموستا وهک بابییه نه وهک ئیکې دی.

۶. درسته یاشه شیدا ئامرازی (ههتا) په یوه نندی نیشامه ددهت کو ههتا
نیقا دهسی رهش نه بیت نه چ ئەندامین دین له شی تاما دهقی
خوش نابیت.

پیناسه:

ئامرازی په یوه نندی: په یقه که درسته ییدا پیشیا ناهه کی یان جهناقه کی
دهیت بو دیار کرنا په یوه نندیا وی په یقی دگه ل په یقه کا دی.
ئامرازین په یوه نندی ئەقه نه: (ب ، ژ ، ل ، بو ، وهک ، ههتا)

راهینان (۱)

ئامرازی په یوه نندی ژقان رسته یین خواری بینه ده:

۱. دراقی سپی بو روژاره شه.
۲. ره زقان ژ که رکوک هاته قه.
۳. ئەز ب فرچه ی ددانین خو دشوم.
۴. روونه ههتا ئەز بهیم.
۵. شیرکو ل زانکویی دخوینیت.

راهيتان (۲)

هه ئامرازهكى ژشان ئامرازان درسته كيڊا بكاربينه:

(ژ، ل، ب، بۆ، هه تا)

راهيتان (۳)

شان قالاھييان ب ئامرازهكى پھيوھنديي گونجاي پربكه:

۱. دارا ئازاديي خويني دھيٽه ئاقدان.

۲. هه قاللي من مال دھرکھفت.

۳. بالنده زوزانا كوچ دكه ن.

۴. باران نه بارن كاني نازين.

۵. من هه قاللي خو سه يراني ديت.

جهناق

جهناقین کهسی یین جودا

ئ- کوما من

۱. من زهفی کیلا.
۲. مه زهفی کیلا.
۳. ته ئهرکی خو نقیسی.
۴. ههوه ئهرکی خو نقیسی.
۵. وی نان خوار، وی نان خوار.
۶. وان نان خوار.

به رچاقرن:

ئه گهر بنیرینه رسته یین سه ری دی بینین:

۱. په یقا (من) درسته یا ئیکیدا جودا شوونا ئاخافتنکه ری تاک دهیته گۆتن.
۲. په یقا (مه) درسته یا دوویدا جودا شوونا ئاخافتنکه ری کو دهیته گۆتن.
۳. درسته یا سییدا په یقا (ته) جودا شوونا که سی تاکی به رامبه ر ئاخافتنکه ری دهیته گۆتن.
۴. په یقا (هه وه) درسته یا چواریدا جودا شوونا که سین به رامبه ر ئاخافتنکه ری دهیته گۆتن.

۵. پەيقا (وى - وى) درستە ياپىنجىدا جودا شوونا كەسى تاكى نە بەر
هەق ل جەي ئاخافتنى دەيتە گۆتن.

۶. پەيقا (وان) درستە ياشە شىدا جودا شوونا وان كەسىن نە بەر هەق
ل جەي ئاخافتنى دەيتە گۆتن.

پىناسە:

جىناقى كەسى يىن جودا كۆما (من): ئەو پەيقن درستە يىدا
جەي كەسى ئىكى و دووى و سىي تاك و كۆ دەينە گۆتن ئەق كۆمە
دگەل كارى بۆرىي تىپەر^(۱) دەينە بكارئىنان.

كۆما من

كۆ	تاك	كەس
مە	من	ئىكى
هەوہ	تە	دووى
وان	وى، وى	سىي

راهینان (۱)

جهناقین جودا ژقان رسته یان بینه دهر:

۱. من به فرمالی.
۲. وی فراقین لینا.
۳. مه قوتابخانه پاقرکر.
۴. هه وه مریشک فروشتن.
۵. وان دوزمن به زاند.

راهینان (۲)

جهناقه کی دانه جهی وان ناقین هیل لبن هاتییه کیشان.

۱. شقانی په ز چه راند.
۲. بیری بز دۆشت.
۳. جووتیاران زه فی کیلان.
۴. ئازادی و نه وزادی سیف چین.

راهینان (۳)

جهنائی جو دایی کہسی ئیکی کۆ (مه) د دوو رسته یاندا بکار بینه ب
مه رجه کی درسته یا ئیکیدا بکه ر بیت، درسته یا دوویدا ته مامکه ری بکه ری
بیت.

راهینان (۴)

هه ر جهناقه کی ژقان جهناقان درسته کیدا بکار بینه:
(من، مه، ته، هه وه، وی، وی، وان)

جهنائين كهسى يين جودا

ب- كوما نهز

۱. نهز دى ئهركى خو نقيسم.
۲. نههم دى ئهركى خو نقيسين.
۳. تو دى چيروكهكى بيژى.
۴. هوون (هوون) دى چيروكهكى بيژن.
۵. نهو هات.
۶. نهو هاتن.

به رچاكرن:

نهگهر بنيرينه رسته يين سهري دى بينين:

۱. په يفا (نهز) درسته يا ئيكيڭدا ئيڪسه ر شوونا كهسى تاكى ئاخافتنكه ر دهيتته گوتن و په يفا دى نقيسم كارهكى نه بوريه.
۲. په يفا (نههم) درسته يا دوويڭدا ئيڪسه ر شوونا كهسى كويى ئاخافتنكه ر دهيتته گوتن و كارى دى نقيسين كارهكى نه بوريه.
۳. په يفا تو درسته يا سييڭدا ئيڪسه ر شوونا كهسى تاكى به رامبه ر ئاخافتنكه رى دهيتته گوتن و كارى دى بيژى كارهكى نه بوريه.
۴. په يفا (هوون) درسته يا چواريدا ئيڪسه ر شوونا كهسين كويين به رامبه ر ئاخافتنكه رى دهيتته گوتن و كارى دى بيژن كارهكى نه بوريه.
۵. په يفا (نهو) درسته يا پيڭجيدا ئيڪسه ر شوونا كهسى تاكى نه به ر هه ف ل جهى ئاخافتنى دهيتته گوتن و په يفا هات كارهكى بورىي تينه په ره.

۶. پەيقا (ئەو) درستەيا شەشىدا ئىكسەر شوونا كەسىن كۆيىن نەبەر ھەق ل جھى
 ئاخافتنى دەيتە گۆتن و پەيقا ھات كارى بۆرىي تىنەپەرە.

پىناسە:

جھناقىن كەسى يىن جودا كۆما (ئەز): ئەو پەيقن درستەيىدا شوونا
 كەسى ئىكى و دووى و سىي تاك و كۆ دەينە گۆتن.

(^۱) ئەق كۆمە دگەل كارى نەبۆرىي (تىپەرەپەرە) دەيتە،

ھەرودەسا دگەل كارى بۆرىي تىنەپەر دەيتە ھەرودەسا دگەل كارى داخووزى
 تىنەپەر دەيتە .

كۆما ئەز

كۆ	تاك	كەس
ئەم	ئەز	ئىكى
ھوون (ھوین)	تو	دووى
ئەو	ئەو	سىي

راهینان (۱)

جهناقین جودا ژقان رسته یان بینه دهر:

۱. ئەز دی چمه سهیرانی.
۲. ئەم بهرگریی ژوه لاتی خو دکهین.
۳. ئەو نامه یه کی دنقیسیت.
۴. هون تری دچنن.
۵. توچ دخوینی؟
۶. ئەز چیاو تو چیا گۆک ما بی گیا.

راهینان (۲)

جهناقه کی دانه شوونا ناقین هیل دبندا کیشای دقان رسته یین خواریدا:

۱. ئازاد چوچکی دفرینیت.
۲. شیرین نامه یه کی بنقیسه.
۳. ئاشناو هه لز هه قیری بکه ن.
۴. هیوا هه ره مال.

راهینان (۳)

هه ر جهناقه کی ژقان جهناقان درسته کیدا بکاربینه:

ئەز، ئەم، تو، هون، ئەو

جهناقين كهسى يين لكاو

۱. ئەز دى چم.
۲. ئەم دى چين.
۳. تو دى چى.
۴. هوون دى چن.
۵. ئەو دى چيت.
۶. ئەو دى چن.

بەرچاڧكرن:

ئەگەر بنىڧرپنه رسته يين سەرى دى بينين كۆمه كا جهناقين لكاو دزمانى كورديدا هەنە بۆ كهسى ئىكى و دووى و سىيى تاكو كۆ وەك دخشتى خواريدا هاتينه دياركرن.

كەس	تاك	كۆ
ئىكى	م	ين
دووى	ى	ن
سىيى	يت	ن

پیناسه:

جھنائی لکاو: ئەو جھناڤه کو بتنی ناهیت ئەگەر ب پەیفه کا دیشه نه نووسییت. رسته ب جھنائی لکاو دەست پیناکەت، ل شوونا کەسی ئیکی و دووی سیی تاک و کو بکار دەیت.

ئەو کەس ژێ ئەڤه نه: ۱. ئاخافتنکەر ۲. کەسی گوهدار

۳. کەسی نه بهر هەڤ

راهینان (۱)

جھنائین لکاو ژقان رستهیین خواری بینەدەر:

۱. ئەز دی ئەرکی خو نقیسم.

۲. ئەم دی زهڤییا خو چینین.

۳. تو دی نیگاره کی کیشی.

۴. هوون گەنمی ب تەنه کی دپیشن.

۵. ئەو ئاقی دکیشیت.

۶. ئەو رهزی خو دکۆلن.

راهینان (۲)

ن- نقست

ب - نقستم، نقستین، نقستی، نقستن، نقست، نقستن.

توژی قان کاران وه ک نمونا(ب)لیبکه:

هات، چوو، فری، روونشت

راهینان (۳)

بهرامبهر جهناقین کسی یین جودا، جهناقین لکاو بینه:

ب	ن
م	تهز
.....	تهم
.....	تو
.....	هوون
.....	تهو

راهینان (۴)

تہف جہناقین لکاوین خوارى ل جہى چ جہناقین کہسى یین جودا دہین:

(۱) م (۲) ین

(۳) ی (۴) ن

راهینان (۶)

قان قالاهیان پر بکہ:

۱. تہز چووم.

۲. تہم

۳. تو

۴. هوون

۵. تہو

﴿ رَاهِيَانِيْن كَسْتِي ﴾

راهيٽان (۱)

بڪه رو ڪاران رڻان رسته ڀيڻ خوارِي ڀينه ڊهر:

۱. خه لڪي گونڊي مه گولبه روڙان ڊچينن.
۲. نهو بو قوتابخاني ڊچيت.
۳. به فرِي چيائي گاره سپيڪر.
۴. هو شمه نڊ به ري خوارني ده ستين خو دشوت.
۵. مه ناگري نه ورؤزي هه لڪر.

راهيٽان (۲)

ڦان ڦالاهيان پر بڪه:

۱. نيشتمانيه روه رم.
۲. ريڦه به ري قوتابييڻ زي رهڪ خه لاتڪرن.
۳. باپيري مه خوش ڊبيڙيت.
۴. كه وي من دخوينيت.
۵. نه زل قوتابخانا دخوينم.

راهینان (۳)

ئەڤ رسته یین خوارى پرسىارینه بکه راگه هاندن:

۱. دباغچى هه وه دا چه ند جورین گولان هه نه؟
۲. دایک چ دده ته زارۆكى؟
۳. كهنگى جه ژنا نه ورۆزى دهیت؟
۴. ته چه ند خامه كرین؟
۵. هه وه چه ند گول چاندن؟

راهینان (۴)

كارى بۆرى و نه بۆرى و داخوازى ژئان رسته یین خوارى بینه دهر:

۱. بخوینه و سه ركه قه.
۲. پۆلىسى تاوانبار گرتن.
۳. دلیری نابینا ژ جادی دهر بازكر.
۴. تو ئاقى بینه، ئەز دى شىقى لىنم.
۵. ئەز قوتابىيان فىر دكه م.

راهینان (۵)

جهناقین جودا ژقان رستهیین خوارئ بینه‌دهر:

۱. ئەم هاتین سه‌را هه‌وه بدهین، هه‌ون ل مالّ نه‌بوون.
۲. ئەز گولان دچینم و ستریان هه‌لدکیشم.
۳. تو چیرۆکه‌کی بۆ من بیژه.
۴. مه‌گه‌نم دوری.
۵. وان راستی گۆت له‌وا مه‌باوه‌رکر.

راهینان (۶)

ئ - کوپ

ب - ئەو کوپ، ئەف کوپه

توژئ ئەقان ناقان وه‌ک نموونا (ب) لیبکه:

چه‌م، پۆل، کراس، سیف

راهینان (۷)

هه‌ر کاره‌کی ژقان کاران درسته‌کیدا بکاربینه:

هلنگفت، رزی، فه‌دشیریت، درپژیت، بنقن

راهینان (۸)

ئ - کوپ

ب - کوپئ من، کوپئ مه‌، کوپئ ته‌، کوپئ هه‌وه، کوپئ وی،

کوپئ وی، کوپئ وان.

توژئ قان ناقین خوارئ وه‌ک نموونا (ب) لیبکه:

باغ، هه‌سپ، قوتابخانه

﴿ ناۋا ————— ەرۆك ﴾

لاپەر	بابەت	ز
۴	خۆشتقى	.۱
۷	ناسناما نەتەۋەيى	.۲
۸	نەورۆز (ھۆزان)	.۳
۱۰	خەلاتىن نۆبل	.۴
۱۴	مەلا مستەفا بارزانى	.۵
۱۸	پەرتووكەك بەھسى خۇ دكەت	.۶
۲۱	كەچا كورد (ھۆزان)	.۷
۲۳	جوانى	.۸
۲۵	مىژوويادەرچوونا رۇژنامەو گوفارا كوردى	.۹
۲۹	ماسىيەكا بچووك	.۱۰
۳۲	سەدەي زانست (ھۆزان)	.۱۱
۳۴	كۆمبىيۆتەر	.۱۲
۳۸	خۇ گۆرىكەرەكا كورد	.۱۳
۴۳	شەرەفخاننى بەدلىسى	.۱۴
۴۷	رېنمايىن ھاتن و چوونى	.۱۵
۵۲	تەپل (ھۆزان)	.۱۶
۵۳	نەجمەدىن مەلا	.۱۷
۵۵	دانوستاندن دناقبەرا دارى و داربەركىدا	.۱۸
۵۹	ژىنگەھ	.۱۹
۶۲	شىن و تازيا شەھىدا (ھۆزان)	.۲۰
۶۴	حەلەبجا شەھىد	.۲۱
۷۰	كاغەزو چاپكارى	.۲۲
۷۳	مخابن بۇ جەھى كوردا (ھۆزان)	.۲۳

لاپەرە	بابەت	ژ
۷۷	رستە	۲۴
۸۰	جوړيڼ رسته‌يان	۲۵
۸۴	رسته: نيهاد- كار	۲۶
۸۶	رسته: بکەر – كار	۲۷
۸۹	تەمامكەري بکەري	۲۸
۹۳	كار	۲۹
۹۶	دەمىن كاري، كاري بوړي	۳۰
۱۰۰	دەمىن كاري، كاري نەبوړي (نھۆ و داھاتي)	۳۱
۱۰۳	كاري داخوآزي	۳۲
۱۰۶	كار- كاري تيڼه‌پەر ، كاري تيپەر	۳۳
۱۱۰	تەمامكەري كاري	۳۴
۱۱۲	ئامرازي دانەپال	۳۵
۱۱۴	ئامرازي پەيوەندي	۳۶
۱۱۷	جھناق	۳۷
۱۲۱	جھناقى كەسيى جودا	۳۸
۱۲۴	جھناقى كەسيى لكاو	۳۹
۱۲۸	راھينانين گشتي	۴۰
۱۳۱	ناقەرۆك	۴۱